

Jan

De bereden wapens en de brochure „Dertig millioen bezuiniging”

DOOR

J. H. CARSTENS,
Kapitein der Artillerie.

In de eerste plaats blijkt niet duidelijk uit de Standaard-artikelen, of S. elke lichter laat opkomen in twee ploegen beredenen en twee ploegen onberedenen, om het halve jaar, dan wel in één ploeg beredenen en één ploeg onberedenen. Wij vermoeden, dat S. het eerste bedoelt; het kan trouwens wel niet anders, omdat steeds een aantal geoefende beredenen aanwezig moet zijn voor het verrichten van oppassersdiensten en andere corveeën, waarvoor burgers niet kunnen worden gebruikt, alsmede voor het verrichten van stal- en andere wachtdiensten, teneinde aldus de opleiding der recruten ongestoord voortgang te kunnen doen vinden.

Komen de beredenen in twee ploegen op, dan moet ook aldus geschieden met de onberedenen, daar anders niet alle ploegen beredenen in de oefenperiode over kanonniers zouden beschikken. In het doen opkomen der beredenen in ploegen is *het* middel gelegen om tot vermindering van het aantal paarden te kunnen komen, daar er verband moet bestaan tusschen het aantal af te richten beredenen en het aantal paarden, wil men van een regelmatige opleiding verzekerd zijn.

Bij opkomst in twee ploegen, om het halve jaar dus, zal het adspiraant-dienstplichtig kader ook om het halve jaar moeten opkomen en derhalve ieder half jaar een nieuwe cursus aan de kaderschool moeten aanvragen. Aangezien de voorgaande cursus dan nog niet is afgelopen, zal men aan die school over een dubbel stel onderwijzend personeel moeten beschikken.

Teneinde elk korps in de gelegenheid te stellen, zijn praktische schietoefeningen in het artillerie-schietkamp te houden, zal niet kunnen worden ontgaan om het tijdstip van opkomst der ploegen bij de 4 verschillende divisieën één maand te doen verspringen, evenals nu het geval is. Maar dan zal ook acht maal in het jaar een ploeg adspiraant-dienstplichtig kader in opleiding moeten worden genomen. We laten gaarne aan S. over om een organisatie van deze school uit te denken, of wil hij eenvoudigheidshalve per divisie een kaderschool oprichten? Kwalijk zal dan echter van bezuiniging kunnen worden gesproken.

Ten slotte schenken wij den S. gaarne de moeilijkheid om een goede oplossing te vinden voor de opleiding van *bereden* en *onbereden* dienstplichtig kader, daar wij van dit onbereden kader in het belang van het wapen gaarne afstand zullen doen. S. heeft vermoedelijk over deze kwestie, evenals over zooveel andere belangrijke zaken, waaraan alleen een vakman uit de praktijk zijn aandacht wijdt, bij het samenstellen zijner zeer oppervlakkige artikelen niet nagedacht.

In het bijzonder is S. over „de bereden wapens” zeer vluchtig heengelopen. Acht hij het belang dezer wapens ondergeschikt, of is hij ter zake werkelijk ondeskundig?

Hij schijnt dan ook niet te begrijpen, dat het aantal vredespaarden verband moet houden met het aantal op te leiden manschappen.

De 3e, 4e en 5e zinsnede op blz. 36 der brochure waren dan wellicht in zijn pen gebleven. S. zou dan ook niet kunnen zijn gekomen tot een sterkte van 110 paarden per regiments-artillerieschool. Hij motiveert trouwens de herkomst van dit getal 110 heelemaal niet; alleen schijnt hij hierbij zijn ideaal voor oogen te hebben gehad om met één batterij op oorlogssterkte (zonder treinvoertuigen) te kunnen oefenen. Hiermede verraadt S. zijn praktische ondeskundigheid. Het heeft heelemaal geen nut — noch voor de manschappen, noch voor het kader — om met een gevechtsbatterij en gevechtstrein te oefenen; het personeel, bij dien gevechtstrein ingedeeld, zou tijdens de oefening weinig leeren. Wel kan het zijn nut hebben, om een enkele maal (b.v. door samenvoeging van onderdeelen) een gevechtstrein in te deelen. Evenwel wordt het grootste nut van een oefening bereikt bij het uitrukken met een gevechtsbatterij, alsmede in afdeeliningsverband. De oefeningen in afdeeliningsverband worden dan, afhankelijk van de beschikbare sterkte, gehouden met de staven en met 1 of meer geheele of gedeeltelijke gevechtsbatterijen. Bij de oefeningen met gevechtsbatterijen en in afdeeliningsverband is ieder in de gelegenheid een werkzaam aandeel te nemen en veel te leeren en kan het kader veelzijdig worden geoefend.

Bij het tegenwoordige stelsel beschikt elk Regiment Veld-Artillerie over 176 paarden. Elke schoolbatterij kan nu met een gevechtsbatterij — zij het dan ook de caissons met verminderde bespanningen — oefenen. Dagelijks oefenen dan per regiment 3 gevechtsbatterijen; bij het stelsel van S. zouden met de 110 paarden nauwelijks 2 gevechtsbatterijen kunnen worden uitgebracht, terwijl het personeel even sterk blijft.

Er kan dus minder personeel en minder kader intensief worden geoefend. Het rendement in S.'s stelsel wordt dus nauwelijks $\frac{2}{3}$ van dat in het bestaande stelsel, terwijl oefeningen in afdeeliningsverband, tengevolge van het geringe aantal paarden, nauwelijks mogelijk zullen zijn.

Doch ook zou het aantal paarden te gering zijn voor de eerste opleiding der beredenen tot ruiter en stukrijder.

Volgens den indeelingsstaat 1924 bedroegen de ploegen beredenen bij een Regiment Veld-Artillerie 83 en 81 man. Nu is het bij den korten eerste-oefeningstijd noodig de beredenen in 4 maanden op te leiden tot stukrijder, waartoe — de practijk van de laatste jaren heeft dit geleerd en de opleidingsvoorschriften zijn dienovereenkomstig gewijzigd — twee maal per dag rijles en het tijdens de stukrijderschool voor iederen man beschikbaar hebben van een span vereischen zijn. Met

het tegenwoordige aantal van 176 paarden is hieraan te voldoen, al moeten ook enkele paarden 2 rijlessen per dag loopen; het zal duidelijk zijn, dat dit onmogelijk is bij een sterkte van 110 paarden, zoodat alsdan het africhten tot stukrijder in 4 maanden niet mogelijk zal zijn en er geen 2 maanden meer voor de oefenperiode beschikbaar zullen blijven, wellicht van een oefenperiode nauwelijks meer sprake zal kunnen zijn. En van de oefenperiode zal het verlofskader het toch zeker wel in de allereerste plaats moeten hebben.

Men heeft nooit alle paarden beschikbaar voor de opleiding; er zijn zieken, er zijn noodig voor andere diensten: transporten, fourageeren, rijlessen officieren onbereden wapens, e. d., terwijl ook bij het buitenrijden en de stukrijderschool kader moet worden bereden gemaakt.

Hoe S. aan het getal 160 paarden voor de kaderscholen der Bereden Artillerie en Cavalerie te zamen komt, is niet duidelijk.

Met stelligheid kan men echter aannemen, dat het benodigde aantal ver boven deze raming zal zijn.

De Trein-afdeelingen worden door S. niet genoemd. Heeft hij deze vergeten, of wil hij ze afschaffen? Het zal goed zijn, er de aandacht op te vestigen, dat vroeger per Regiment Veld-Artillerie 1 Trein-afdeeling bestond; deze werd later afgeschaft; de mobilisatie leerde de noodzakelijkheid van het bestaan in vreedstijd van kernen der Treinen en terecht voerde Minister van Dijk in zijn stelsel per Artillerie-Brigade (per vredesdivisie dus) wederom een Trein-afdeeling in, zij het ook van een geringere paardensterkte dan vroeger. Het is ondenkbaar, dat alle treinbespanningen zullen worden vervangen door motoren. De vredes-Trein-afdeelingen ontlasten met hare bespanningen de batterijen van tal van transporten en corveediensten, zoodat bij afschaffing dezer afdeelingen een zware druk op het toch reeds veel te kleine aantal van 110 paarden per Regimentsschool zou worden gelegd, ten nadeele van de opleiding en oefening.

Door het vorenstaande meenen wij te hebben aangetoond, dat vermindering van het aantal vredespaarden bij de Bereden-Artillerie niet mogelijk is dan ten koste van de opleiding en oefening. En nu lette men wel op, dat S. vooropstelde, dat de oefening beter zou worden! De logica is hier heelemaal zoek.

De beredenen zullen, evenals thans, worden opgeleid door beroepskader; gelukkig! Het verlofskader zou hiervan inderdaad niets terecht brengen, want hiervoor zijn veel ervaring en aanleg noodig.

Maar de onberedenen denkt S. dan wel te kunnen laten opleiden door het jonge verlofskader. Wij kunnen hem deze illusie ontnemen. Immers de ervaring van jaren heeft dit uitgemaakt. De leerlingen der school V.O.B.A. ontvangen reeds sedert jaren hun eerste opleiding aldaar gedurende 8 maanden en komen dan als wachtmeester (na theoretisch examen voor kornet) bij den troep. Al die jaren is reeds gebleken, dat ze dan ten eenenmale ongeschikt zijn voor de opleiding van kanonniers, al worden ze hierbij wel gebruikt onder leiding van

beroepskader. Dit ligt niet aan de opleiding bij de school; deze is inderdaad zeer goed en op de practijk gericht. Evenmin is hiervan de oorzaak een onvoldoende hoog intellectueel peil der leerlingen; men kan te dezen opzichte niet beter verlangen. Ook al bleven de leerlingen eenige maanden langer aan de school, dan zouden ze toch niet geschikt worden voor die opleiding van kanonniërs, omdat men nu eenmaal niet anders een goed onderwijzer kan worden dan door de ervaring. Ditzelfde is toch reeds tientallen van jaren gebleken bij de jonge beroepsofficieren en -onderofficieren. In de eerste plaats moet de onderwijzer zelf de practijk goed kennen en daarna in het onderricht geven ervaring hebben opgedaan.

Het laten mededoen aan de opleiding der kanonniërs door het verlofskader zou voor de Bereden-Artillerie werkelijk geen nieuwigheid zijn, maar dit moet geschieden onder voortdurende leiding en toezicht van beroepskader, waarvan het aantal, thans per Regiment Veld-Artillerie aanwezig, reeds te klein is en waarvan eerder uitbreiding noodzakelijk is, dan dat inkrimping zou zijn te veroorloven.

Men vergete echter niet, dat men in het algemeen verlofskader niet vormt door recruten op te leiden, doch door het te oefenen in zijn oorlogsfunctie.

In het bijzonder mag hierbij de Bereden-Artillerie wel eens nader onder de oogen worden gezien. Hierbij toch is slechts een gedeelte van het verlofskader bij mobilisatie ingedeeld bij de batterijen; een groot aantal verlofs-officieren en -onderofficieren is ingedeeld bij de staven en verricht daarbij werkzaamheden, welke slechts in verwijderd verband staan met stukrijden of geschutbediening. We noemen: Verkenningdienst, Verbindings- en Seindienst, Licht- en Geluidmeetdienst, Terreinmeetdienst, Weerdienst, Munitieaanvoer, Adjutantfuncties, e. d. Dit personeel moet dus voortdurend in die functies kunnen worden geoefend en heeft met opleiding van recruten niets te maken.

S. heeft inderdaad gelijk, wanneer hij een groot voordeel ziet in het bij elkaar houden bij een gemobiliseerde eenheid van eenzelfde ploeg eener lichter.

Gelukkig is dit bij de Bereden-Artillerie het geval. Immers het personeel eener schoolbatterij is bestemd voor de vorming van een afdeeling en volgens de bestaande voorschriften wordt een ploeg van een bepaalde lichter ingedeeld bij eenzelfde batterij dier afdeeling. Hiervan moet wel eens worden afgeweken, maar daaraan zal in S.'s stelsel ook niet kunnen worden ontkomen. Er moet toch personeel worden afgegaan voor de afdeulings-, regiments- en brigadestaven alsmede voor de lichte munitiecolonnen der houwiterafdeelingen.

Bovendien zal men van de oudere lichten de opgeleide seiners wel niet meer als zoodanig kunnen gebruiken; enkele jaren na zijn opleiding, welke slechts uiterst kort was en waarin hij met moeite tot geoefend seiner is kunnen gevormd worden, is deze man uiteraard zooveel vergeten, dat hij als seiner, tenzij na een hernieuwde opleiding,

niet meer gebruikt kan worden. De weinige en korte herhalingsoefeningen kunnen hier geen redding brengen. S.'s stelsel heeft dan ook grootendeels slechts theoretische waarde, daar men, evenals nu, de seiners wel uit de jongere lichtingen moet nemen. Wij brengen onder de aandacht, dat — niet medegerekend het seinpersoneel voor de boven het regiment staande staven — per regiment Veld-Artillerie moeten worden geleverd 39 bereden en 156 onbereden telefonisten-seiners. De lichting 1924 telde volgens den indeelingsstaat per regiment 138 onberedenen. Wil men dus de seiners uitsluitend uit de jongere lichtingen nemen, dan dient een groot aantal onberedenen als zoodanig te worden opgeleid en blijft de ploeg slechts voor een gedeelte bij eenzelfde batterij.

Het opkomen voor herhalingsoefeningen der verlof-officieren met hetzelfde personeel, aan welker opleiding zij hebben medegewerkt, is absoluut onvoldoende om de practische bekwaamheid dier officieren op peil te houden, laat staan te verbeteren. Het is beslist noodzakelijk, dat zij om een zeker aantal jaren bovendien een schietecursus volgen, daar zij anders als vuurleider ten eenenmale ongeschikt zullen zijn. Zij, die voor bijzondere werkzaamheden zijn opgeleid, kunnen buiten het verband der herhalingsoefeningen worden gehouden.

Ten aanzien van de Cavalerie zal ook de vredes-paardensterkte verband moeten houden met de sterkte aan personeel, terwijl toch ook de mogelijkheid zal moeten blijven bestaan — zelfs indien men de Cavalerie uitsluitend als divisie-cavalerie (volgens S. Cavalerie van de tweede soort) wil gebruiken — om in vreedstijd in eskadrons-verband te oefenen. Vermindering der paardensterkte in vreedstijd bij dit wapen lijkt ons dan ook niet raadzaam en niet mogelijk anders dan ten koste van de opleiding en oefening.

Voor verkenning in terreinen, die voor wielrijders moeilijk begaanbaar zijn, e. d., waarvoor die divisie-cavalerie volgens S. noodig is, zijn goed afgerichte ruiters en goed ingereden paardenmateriaal noodzakelijk; hierbij zullen kleine patrouilles vlot en zelfstandig door het terrein moeten kunnen rijden. Men kan hiervan niet zeggen, dat het paard louter transportmiddel is. Hierbij moeten wel degelijk hooge eischen aan opleiding en oefening van het personeel en aan het paardenmateriaal worden gesteld.

Aangezien dit paardenmateriaal, evenals dat der Bereden-Artillerie, onder deskundige leiding en door bedreven personeel moet worden afgericht, is vorming van dergelijk personeel noodig en begrijpen we niet, dat in S.'s stelsel de Rijsschool zou kunnen worden afgeschaft.

Opleiding en oefening zullen hierdoor toch zeker niet worden verbeterd.

Wil S. de recruten der Cavalerie, beredenen dus, door verlofskader laten opleiden? Vermoedelijk en terecht, neen.

Van vermindering van beroepskader ook bij dit wapen zal wel geen sprake kunnen zijn.

De bespreking van het Belgische Gevechtsvoorschrift
door den Kapitein Jhr. J. Th. Alting von Geusau
(Militaire Spectator, November 1924), ¹⁾

DOOR

P. J. VAN MUNNEKREDE, *Luit.-Kolonel van den Generalen Staf*,
H. A. SEYFFARDT, *Luit.-Kolonel van den Generalen Staf en*
J. F. VAN DER VIJVER, *Kapitein van den Generalen Staf*.

In de November-aflevering van dit tijdschrift zet de heer Alting von Geusau zijne bespreking van het Belgische gevechtsvoorschrift 1924 voort; hij behandelt daarin het derde en laatste deel van het voorschrift: de verdediging.

Ook in dat artikel komen onjuistheden voor en worden beschouwingen gegeven, waarvan wij de voornaamste niet onbesproken mogen laten.

Op blz. 658 (2e alinea) zegt schrijver: „Het ter verdediging ingerichte gevechtsveld bestaat uit een „position de résistance”, door „voorposten gedekt en waarin ²⁾ alle beschikbare middelen worden aangewend om den aanvaller tot staan te brengen”.

Hieruit kan niet anders worden gelezen dan dat alle beschikbare middelen in de „position de résistance” (onze „hoofdweerstandstrook”) worden geplaatst. Dit nu is geenszins het geval; een groot deel der strijdkrachten, o.a. nagenoeg de geheele artillerie en de reserves der groote eenheden, wordt *erachter* opgesteld. Schrijver heeft hier eene onjuiste vertaling gegeven van een deel van punt 223 B.G., welk deel luidt: „Une position de résistance, couverte par des avant-postes, sur laquelle le commandant de l'armée décide de rompre, en utilisant tous ses moyens, la volonté offensive de l'ennemi”.

Punt 224 B.G. luidt:

„La position de résistance est, si possible, précédée d'une zone de destructions et d'obstacles ayant pour but d'interdire ou de ralentir l'approche de l'ennemi.

„Les destructions s'appliquent principalement aux voies de communication. ...

„Des obstacles continus, tels que des inondations, peuvent être créés devant des fronts strictement défensifs”.

Schrijver geeft dit punt als volgt weer (bladz. 658, 3e en 4e alinea):

„De eerste stelling” — de position de résistance — wordt voorzien van *hindernissen*, in den regel alleen op de naderingswegen ²⁾.

¹⁾ Zie ook December-nummer, Jaargang 1924.

²⁾ Cursiveering van ons.

„Doorlopende hindernissen, zooals onderwaterzettingen mogen alleen „voor zuiver defensieve fronten worden aangebracht”.

Waar het B.G. dus zegt, dat de *vernielingen* (destructions) voornamelijk op de wegen worden uitgevoerd, maakt schrijver hiervan, dat de *hindernissen* in den regel alleen op de naderingswegen worden aangebracht! Dit is natuurlijk volkomen onjuist en het B.G. huldigt dan ook terecht het tegenovergestelde beginsel, n.l. dat de hindernissen zooveel mogelijk onafgebroken moeten doorloopen. Punt 276 zegt, waar het de vuren (barrage de feux) vóór de hoofdwierstandsstrook behandelt: „... barrage rendu plus efficace par la création d'obstacles „autant que possible continus ¹⁾”.

De laatste alinea van punt 224 B.G. (zie boven) slaat dan ook alleen op hindernissen, „tels que des inondations”, waarin geene openingen kunnen worden gespaard of vóór den tegenaanval kunnen worden aangebracht.

Op bladz. 658 onder *d.* bespreekt schrijver de riviervedediging en bestrijdt hij de meening, dat „men bij de riviervedediging aan de „hindernis geen beteekenis meer kan hechten, omdat opstelling dicht „aan de rivier niet meer mogelijk zou zijn”. Wij weten niet waarop schrijver hier doelt en hebben de bedoelde meening nooit in dien vorm aangetroffen, doch wij kunnen in geenen deele instemmen met zijne conclusie, dat in elk geval binnen 500 M. van de rivier opstelling moet worden genomen; althans niet, indien schrijver met deze vage aanduiding bedoelt, dat binnen dien afstand de hoofdwierstandsstrook moet zijn gelegen.

Het spreekt wel vanzelf, dat eene ernstige bestudeering van de riviervedediging, bezien in het licht der moderne tactiek, voor ons leger van 't hoogste belang is. Daarom willen wij er eenigszins uitvoerig bij stilstaan; doch de lezer zal begrijpen, dat wij ook *dit* vraagstuk hier niet volledig kunnen behandelen.

Dat een hindernis slechts dan waarde heeft als zij door vuur kan worden bestreken, is een eeuwenoude waarheid, die niets van hare beteekenis heeft verloren. Doch eene even groote waarheid is, *dat niet de stelling zich naar de hindernis, doch de hindernis zich naar de stelling moet richten.* Eerst de stelling kiezen en de vuren organiseeren en dan, daaraan aangepast, de hindernis maken! Indien nu een natuurlijke hindernis — zooals een rivier — in het terrein aanwezig is, mag men dan, vragen wij, als vaststaande aannemen, dat onmiddellijk daarachter zich eene stelling zal bevinden, die aan de daaraan te stellen *hoofdeischen* (vuuruitwerking, echelonnering in de diepte en gedekte opstellingen) voldoet? Het antwoord op die vraag kan natuurlijk niet bevestigend luiden. In sommige gevallen toch zal de onmiddellijk achter de rivier gelegen stelling goed zijn, doch in andere

¹⁾ Cursiveering van ons.

gevallen zal zij daarentegen zeer slecht zijn. *Het hangt dus geheel van het terrein af of men de rivier als hindernis vóór de hoofdweerstandsstrook kan gebruiken.* En nu doet zich juist in onze terreinen vaak het geval voor, dat de ligging van de hoofdweerstandsstrook aan de rivier bepaald zou zijn af te keuren. Indien zich b.v. onmiddellijk achter de rivier een hooge dijk bevindt, dan zou deze, wanneer hij als *buitengrens van de hoofdweerstandsstrook* wordt gekozen, door de infanterie *zeer dicht* moeten worden bezet, omdat onderdeelen, die in het achter den dijk gelegen terrein worden opgesteld, geen vuur in het terrein vóór den dijk kunnen brengen en het toch een allereerste eisch is „à établir en avant de cette lisière un barrage dense, profond „et continu de feux coordonnés d'infanterie et d'artillerie” (punt 276 B.G.). Zulk een dichte bezetting van een hoogen dijk zou echter uit den boeze zijn, omdat die opstelling *uiterst kwetsbaar is*; zij zou volkomen in strijd zijn met de andere twee genoemde hoofdeischen: echelonnering in de diepte en gedekte opstelling¹⁾. Men moet in een zoodanig geval dus noodgedrongen van de rivier *als hindernis vóór de hoofdweerstandsstrook* afstand doen en deze laatste meer naar achteren inrichten; een belang van de tweede orde moet wijken voor een belang van de eerste orde. Deze opstelling moge ook hare nadeelen hebben, zij heeft daartegenover groote voordeelen en is *in het gegeven geval* beslist geboden. Hare voordeelen zijn in hoofdzaak de volgende.

1e. Door de verdedigende artillerie meer naar achteren op te stellen, heeft zij minder te lijden van het vijandelijk artillerievuur, hetgeen vooral voor onze artillerie, die het vuur van 's vijands vèrdragende artillerie niet kan beantwoorden, van 't hoogste belang is. 2e. Indien bij een grooten vijandelijken aanval — nadat de voorposten van den verdediger²⁾ hun taak hebben volbracht — de vijand den dijk heeft bezet (een rivierovertocht gelukt volgens de krijgsgeschiedenis altijd!), dan beginnen pas voor hem de groote moeilijkheden; hij staat dan met de rivier in den rug en een vrijwel ongeschokte hoofdweerstandsstrook vóór zich en ondervindt, krachtig onder vuur genomen door de verdedigende artillerie, in dubbele mate de nadeelen, die de verdediger, door den dijk als buitengrens van de hoofdweerstandsstrook los te laten, zijn troepen heeft willen besparen. 3e. Door de rivier *op deze*

1) Degenen, die hiertegen mochten aanvoeren, dat, volgens hen, de troepen — in de diepte geëchelonneerd en gedekt — voor het grootste deel in het terrein *achter* den dijk moeten worden opgesteld en dat zij dezen eerst volledig moeten bezetten als zulks noodig is, gaan uit van eene illusie, die, als elke andere illusie, niet te verwezenlijken is; alleen reeds dáárom niet, omdat het oprukken der troepen en het bezetten van de gevechtsstellingen te eenemale door de vijandelijke artillerie en luchtstrijdkrachten zouden worden belet of althans afdoende gestoord.

2) Het vraagstuk van de opstelling der voorposten — of vóór de rivier, of onmiddellijk daarachter, of ervóór en erachter —, welks oplossing geheel afhankelijk is van de terreinsomstandigheden, kunnen wij, in verband met de beperkte plaatsruimte, hier niet verder uitwerken. Aan de hoofdzaak, waar het hier om gaat, doet dit vraagstuk trouwens weinig of niet af.

wijze als hindernis te benutten, schept de verdediger zich de gunstigste voorwaarden voor het tot staan brengen van 's vijands aanval en voor het uitvoeren van den tegenaanval.

Laten wij zorgen, dat wij van onze rivierstellingen nooit zullen behoeven te verklaren wat aan de Fransche Krijgsschool werd gezegd van de Fransche stelling aan den Chemin des Dames op 27 Mei 1918: „elle était mauvaise, parce qu'elle était susceptible d'être écrasée dans tout son ensemble par le canon”.

Indien ergens, dan moet aan onze rivieren een klakkeloos navolgen van de wijze, waarop men in de buitenlandsche terreinen de rivierverdediging kan voeren, worden vermeden. Slechts dan zullen wij, door ons niet op starre wijze overal aan de rivier vast te klampen, zelfs met geringe krachten goede uitkomsten kunnen verkrijgen.

Dat de door ons bedoelde wijze van rivierverdediging, welke overigens niets nieuws is, niet alleen in onze terreinen, doch ook elders toepassing kan vinden, bewijst wel de verdediging van de Marne door de Franschen op 15 Juli 1918 e. v. d. Hoewel de *overtocht* der Duitschers, vooral uit een technisch oogpunt bezien, uitstekend was voorbereid en dan ook volkomen gelukte, deden de Franschen den Duitschen *aanval* mislukken, voornamelijk door eene soepele verdediging; deze was mogelijk „(par le) choix d'une position de résistance assez loin du front ennemi pour échapper en grande partie aux effets de la préparation d'artillerie”¹⁾.

Op bladz. 659 zegt schr.: „e. De stelling moet gedekte *troepenver-* „*plaatsing*”²⁾ toelaten, vooral ook gelet op 's vijands luchtverkenning”.

Dit is de korte inhoud van punt 228e B.G., dat luidt: „La position „doit présenter, autant que possible, des couverts dissimulant à l'observation ennemie, *terrestre*”²⁾ et aérienne, *la présence*”²⁾ et le mouvement des troupes et le fonctionnement des services. *Elle doit aussi „se préférer à la protection efficace des troupes et du matériel de la „défense contre le feu de l'assaillant.*”²⁾”

Men ziet, hoe verminkt en onvolledig dit punt door schr. wordt weergegeven. Het in den tegenwoordigen tijd zoo uiterst belangrijke beginsel, dat de *aanwezigheid* der troepen in de stelling aan 's vijands waarneming moet worden onttrokken (volgens ons vooral aan die *vanaf den grond*) en dat de strijdkrachten *beveiligd* moeten zijn tegen 's vijands vuur, wordt door schr. niet genoemd. Juist dit beginsel èn de eisch van echelonnering in de diepte (welke laatste door schr. op bladz. 658 onder *b* evenmin wordt vermeld, hoewel die eisch toch duidelijk in het desbetreffende punt van het B.G. staat genoemd) doen ons bij de rivierverdediging in vele gevallen de voorkeur geven aan het hiervóór besproken stelsel.

¹⁾ Cours de Tactique. Tome premier, bladz. 125. (Paris, Imprimerie nationale, 1921).

²⁾ Cursiveering van ons.

Wanneer de lezer in het artikel van den heer A. v. G. zou willen nagaan, welke bevelen door den Leger C., den Legerkorps C. en den D.C. voor de verdediging worden gegeven, zou hij daarvan een onvolledigen en soms minder juisten indruk krijgen.

Voor de uitvoering van zijn manoeuvreplan geeft de Leger C. de noodige bevelen en instructiën; evenzoo doen de Legerkorps C. en de D.C. voor de verdediging, de bezetting en de inrichting van het hun ter verdediging toevertrouwde vak. De door elk dier commandanten gegeven bevelen en instructiën vormen gezamenlijk het „verdedigingsplan” van de betrokken eenheid. Gebrek aan plaatsruimte verbiedt ons, hier de talrijke zaken te vermelden, die in het verdedigingsplan van elke eenheid worden geregeld; den belangstellenden lezer verwijzen wij daarvoor naar de punten 233 (Leger), 257 (Legerkorps) en 277 (Divisie) B.G.

Van den Leger C. zegt schrijver o.a. (blz. 659, onder I), dat hij „het beloop van de stelling in groote trekken (aanwijst), daarbij rekening houdende met belangrijke terreinplooiën, waarnemingsposten en „mogelijkheid tot manoeuvreeren gedurende den slag”. Dit is ontleend aan een deel van punt 234 B.G., luidende: „Le commandant de „l'armée fixe l'ossature générale du champ de bataille défensif en se „basant sur les grands mouvements de terrain, les zones d'observation „toires à couvrir, les coupures du terrain favorables à la défense et „en s'inspirant des possibilités de manoeuvre qu'il entend se ménager „au cours de la bataille”.

Schrijver geeft dit punt dus geheel onjuist weer. Bovendien, punt 234 heeft slechts de bedoeling *den Leger C. een grondslag te verschaffen* voor het door hem te nemen „besluit” betreffende het verdedigingsplan van het Leger. De vele aangelegenheden, die in dit plan worden *geregeld*, staan, zooals wij reeds hebben gezegd, vermeld in punt 233.

Op bladz. 660 (2e alinea) zegt schr.: „De Leger C. bepaalt de mate „van weerstand der voorposten, waarbij wordt opgemerkt, dat voor den „algemeenen aanval de voorposten *immer* ¹⁾ teruggaan”.

Hoe is 't nu toch mogelijk, dat schr. zoo iets zeggen kan? Het staat *niet* in het B.G. en zou ook trouwens in strijd zijn met een goed begrip van moderne tactiek. Schr. ontleent zijne bewering aan de derde alinea van punt 240, die luidt: „Devant la possibilité d'une attaque „générale en force, le commandant de l'armée preserira *souvent* ¹⁾ „qu'en cas d'attaque, les troupes d'avant-postes se replient à l'abri de „la position de résistance”. Wanneer men dezen zin, ook in verband met hetgeen volgt — tot onzen spijt kunnen wij ook hier niet dieper op ingaan —, goed leest, dan ziet men, dat hare beteekenis een geheel andere is dan schr. er aan geeft. Bovendien, van *immer* teruggaan is

1) Cursiveering van ons.

in 't geheel geen sprake. Punt 261 B.G. zegt dan ook: „S'inspirant „des instructions reçues du commandant de l'armée, le commandant „du corps d'armée définit la mission des avant-postes. Il leur fixe, „en conséquence, et d'une manière simple et précise, la conduite à „tenir *en cas d'attaque*: résistance sur place; repli en donnant l'alarme; „ou repli après résistance limitée, à définir”, terwijl punt 285, dat het gevecht der voorposten van de divisie behandelt, zegt: „Sauf ordre „contraire, la résistance sur place est la règle de conduite normale „de toute troupe aux avant-postes. Seul un ordre du commandant de „la division peut libérer les avant-postes de cette mission. *Si* ¹⁾ le „commandant du corps d'armée a prescrit que les troupes d'avant- „postes se replient en cas d'attaque, il appartient au commandant de „la division de préciser les conditions d'exécution de cette opération”.

Men ziet dus, dat, bij een grooten vijandelijken aanval, de voorposten volstrekt niet „immer” teruggaan.

De eerste zin van punt 246 B.G. luidt: „A partir du moment où „l'ennemi entre dans la zone d'action de l'artillerie, le commandant „de l'armée contrecarre son approche par des tirs de harcèlement et „d'interdiction”.

Schr. noemt dit (bladz. 660, 6e alinea) „afsluitingsvuren” ²⁾, hetgeen niet juist is. Volgens ons Schietvoorschrift voor de Bereden- en Stelling-Artillerie '22 — en thans ook volgens ons Gevechtsvoorschrift '24 — moet worden gesproken van „storende vuren”. Onder „afsluitingsvuren” verstaan wij iets geheel anders, hetgeen reeds alleen dááruit blijkt, dat deze kunnen worden afgegeven met alle vuurmond- en projectielsoorten (punt 275 Sch.Art. '22).

Voor „tirs de harcèlement” hebben wij geen afzonderlijke benaming; men kan dit het beste vertalen door „verontrustingsvuren”.

Ten aanzien van de artillerie-vuren, die worden afgegeven om 's vijands voorbereiding tot den aanval te verstoren, voert het B.G. een *nieuw* begrip in; het maakt onderscheid tusschen „contrepréparation” en „contrepréparation immédiate”, die in wezen zeer van elkaar verschillen.

De eerstgenoemde vangt in den regel aan, zoodra 's vijands voorbereidingen (die dagen — in den stellingoorlog weken of maanden — kunnen duren) beginnen, en wordt gericht tegen bepaalde doelen van zeer verschillenden aard, die ook door schr. zijn genoemd (blz. 660, 8e alinea); zij wordt uitgevoerd door de korps-artillerie, eventueel versterkt door de leger-artillerie en de divisie-artillerieën.

De laatstgenoemde gaat ~~onmiddellijk aan 's vijands aanval vooraf en wordt voornamelijk gericht tegen de uitgangsstelling der vijandelijke~~

¹⁾ Cursiveering van ons.

²⁾ Ook in de October-aflevering, bij de bespreking van den aanval, heeft schr. herhaaldelijk gezegd (bladz. 623 en 625) dat de korpsartillerie „afsluitingsvuren op grooten afstand” afgeeft.

infanterie. Zij komt in wezen overeen met de afsluitingsvuren en wordt dan ook uitgevoerd door de divisie-artillerie, in den regel versterkt door de korps-artillerie en e.q. door deelen der Leger-artillerie.

Wat *wij* verstaan onder tegenvoorbereidingsvuren is dus *niet* — zooals schr. zegt — de „contrepréparation”, doch de „contrepréparation immédiate”.

Wanneer schr. zegt (blz. 660, 8e alinea), dat de contrepréparation immédiate „wordt afgegeven *op het moment, dat de aanval losbarst*”¹⁾, geeft hij het B.G. andermaal niet juist weer. Dit voorschrift zegt (punt 248): „Dès que l'attaque de la position de résistance est „*imminente*”¹⁾, le commandant de l'armée fait exécuter la „*contrepréparation immédiate*””, dat wil dus zeggen, wanneer de vijandelijke infanterie de uitgangsstelling heeft bezet en de aanval „dreigend” (of „op komst”) is. Op het oogenblik, dat de aanval *losbarst*, beginnen de *afsluitingsvuren*.

Ook wanneer schr. zegt (blz. 660, 9e alinea): „Bij al deze vuren *op groote afstanden*”¹⁾ .....” geeft hij blijk van een verkeerd begrip van deze vuren. De „contrepréparation” en de „contrepréparation immédiate” zijn geen vuren op *groote afstanden*; beide bestaan voor een deel — de laatste voor een overwegend deel — uit vuren op *korten afstand*.

Op blz. 661, onder II, zegt schr.: „De Korps C. stelt de buitengrens „van de hoofdweerstandsstrook vast”. Hij knoopt daar eene beschouwing aan vast, waarin hij waarschuwt tegen het al te letterlijk opvatten van deze bepaling, aangezien het niet denkbaar is, dat een zoo hooge autoriteit die lijn „tot in details” vaststelt. Maar, vragen wij, waar staat dit laatste in het B.G.? Punt 257 zegt, dat de Korps C. bepaalt (définit): „*le tracé général*”¹⁾ de la position de résistance” (dus het algemeen beloop; niet de buitengrens). Wat doen daarop de divisie-commandanten? Punt 277 geeft hierop antwoord; *na verkenning van het terrein* bepaalt de D.C. „le tracé de la lisière extérieure „de la position de résistance” (waarbij het vanzelf spreekt, dat aan de regiments- en bataljonscommandanten voldoende ruimte wordt gelaten voor het vaststellen van de details). Eerst nadat dit geschied is — dus, zooals punt 259 zegt, „après reconnaissance approfondie de la situation et du terrain” — stelt de Korps C. vast (il fixe), hoe het beloop van de buitengrens zal zijn. Dit is *noodig* voor het organiseren van de artillerievuren.

Zóó moeten o.i. de desbetreffende bepalingen van het B.G. gelezen worden.

Op bladz. 661 zegt schr.: „De divisie-artillerieën worden in den regel „voor rechtstreeksehe steun *ter beschikking der D.C. gelaten*”¹⁾ Wat bedoelt schr. hiermede? Het desbetreffende punt (263, 3e alinea)

¹⁾ Cursiveering van ons.

zegt: „L'action des artilleries divisionnaires vise normalement la „défense immédiate de la position de résistance; .....”. Hier wordt dus de normale *taak* van de divisie-artillerie vastgesteld; van het „ter beschikking van den D.C. laten” — hetgeen trouwens vanzelf spreekt — is geen sprake.

Op dezelfde bladz. zegt schr., dat de korpsartillerie *vooral*¹⁾ is belast met de artilleriebestrijding en de afsluitingsvuren op grooteren afstand. Afgescheiden van het feit, dat schr. met de laatstgenoemde vuren de „storende vuren” bedoelt; wordt de bedoeling van het voorschrift niet juist weergegeven. Punt 263 zegt: „L'artillerie de corps „a des objectifs plus lointains: la contre-batterie et l'interdiction lui „incombent normalement”. Dus: artilleriebestrijding en storende vuren worden gewoonlijk aan haar opgedragen; iets geheel anders dan wat schr. zegt. Van de deelneming van de korps-artillerie aan de tegenvoorbereidings- en afsluitingsvuren — bij welke laatste de artilleriebestrijding en de storende vuren tot een strikt minimum worden beperkt (punt 272 B.G.) — spreekt schr. dan ook niet. En toch is de vermelding daarvan noodzakelijk om tot een goed begrip van het gebruik der artillerie te komen en om te begrijpen, dat de korps-artillerie lang niet altijd „vooral” is belast met de artilleriebestrijding enz., doch daarentegen bij het losbreken van den vijandelijken aanval *vóór alles* deelneemt aan de afsluitingsvuren.

Hetgeen schr. op bladz. 662 (bovenaan) zegt omtrent „position de résistance”, „vóorzzone” en „uitwijktaactiek” is ons, mede in verband met het gestelde in de 3e alinea op bladz. 660 („De Leger C. bepaalt ..... enz.”), geheel onbegrijpelijk; vermoedelijk worden hier verschillende begrippen verward. Wellicht zal schr. in een naschrift gelegenheid vinden, dit op te helderen.

Voorts zegt schr. op bladz. 662 (4e alinea): „De diepte van de „weerstandsstrook wordt in normaal terrein *op 1500 M. bepaald*¹⁾”.

Wij kunnen er niet genoeg de aandacht op vestigen, dat schr. hier een volkomen onjuiste bewering ontleent aan punt 281, dat luidt:

„La profondeur de la position de résistance est fonction du terrain „et de l'étendue du front à défendre par la division. Elle est limitée „par la condition essentielle d'assurer dans de bonnes conditions, „l'action par le feu de la majeure partie des mitrailleuses de la division, en avant de la lisière extérieure de la position.

„Il en résulte qu'en terrain normal cette profondeur *ne dépassera „guère 1500 mètres.*¹⁾

Dus.: de diepte van de weerstandsstrook is afhankelijk van verschillende omstandigheden, doch zij is begrensd door de voorwaarde, dat

¹⁾ Cursiveering van ons.

het grootste deel der zware mitrailleurs vuur moet kunnen brengen vóór de buitengrens der weerstandsstrook. Uit dit laatste volgt, dat in normaal terrein die diepte dus nooit veel meer dan 1500 M. zal bedragen ¹⁾.

Dit is heel wat anders dan schrijver weergeeft.

Op bladz. 663 zegt schr., dat de Infanterie C. der divisie o.m. tot taak heeft om over het inzetten van de regiments-reserves te beschikken.

Ook hiervan moeten wij tot onzen spijt verklaren, dat de uitlegging van het desbetreffende punt van het B.G. niet juist is.

De 2e alinea van punt 290 luidt: „Au cours du combat, il” — de Infanterie C. — „coordonne l’action des regiments en ligne, du bataillon de mitrailleurs et de son artillerie d’infanterie. Il maintient ou rétablit la liaison entre les différents éléments que les fluctuations du combat ont pu dissocier: il utilise, à cet effet, des fractions du bataillon de mitrailleurs et ordonne au besoin l’intervention des réserves de sous-secteurs”.

Men ziet hieruit, dat, indien tijdens het gevecht het verband tusschen de verschillende onderdeelen verloren dreigt te gaan of verloren is, de Infanterie C., *zoo noodig, het ingrijpen* gelast van de regiments-reserves. De woorden „zoo noodig” toonen voldoende aan, dat hier geen sprake is van een regel, maar van een uitzonderingsgeval, bijv. wanneer door den aanvaller een gat is geslagen in de stelling, welke daardoor geheel dreigt verloren te gaan. Wat is in zoo’n geval natuurlijker dan de nog beschikbare regimentsreserves te gebruiken om het gat te stoppen of om den binnengedrongen vijand terug te werpen? En wie kan dan beter beoordeelen in welke richting de reserves voor één van die beide doeleinden moeten worden ingezet: de commandant, die het *geheele front* — of de commandant, die *slechts een gedeelte van het front* overziet? Het antwoord op die vraag kan o.i. niet twijfelachtig zijn en wij beschouwen het dan ook als volkomen natuurlijk, dat in de kritieke omstandigheden, waarom het hier gaat, de I.C. het recht heeft om het ingrijpen der regiments-reserves te gelasten.

Dit is dus iets geheel anders dan wat schr. zegt. In ieder geval bestond er geen aanleiding om uit de aangehaalde zinsnede weder te concluderen tot de onmondigheid van den R.C. Het spreekt vanzelf, dat de regiments-commandanten, indien zij dit noodig oordeelen, over hunne reserves kunnen beschikken.

Bij de bespreking van de taak van den Infanterie C. zegt schr. ten slotte (bladz. 663):

„Duidelijk spreekt uit deze taak de scheeve positie van dien I.C.

¹⁾ In normaal terrein kan de diepte natuurlijk wèl minder zijn.

„Eenerzijds vervult hij de(n) rol van R.C., anderzijds van D.C. Wat „blijft er nu nog te doen over voor den D.C.?”

Hierboven hebben wij reeds aangetoond, dat van het vervullen van de rol van R.C. geen sprake is.

En wat schrijvers laatste vraag betreft, voor hare beantwoording in algemeenen zin verwijzen wij naar ons vorig artikel, waar wij de taak van den Infanterie C. bespraken. Wat in het bijzonder de verdediging aangaat, vindt schr. het antwoord in het B.G. op bladz. 113 e. v. onder „La conduite du combat”.

„Il conduit le combat, principalement par la manoeuvre des feux de „son artillerie et par l'emploi de sa réserve”. Dit lijkt eenvoudiger dan het is. Naar onze meening kan de D.C. die taak niet of zeer bezwaarlijk vervullen, indien hij zich moet bemoeien met de bijzonderheden van het gevecht van één zijner wapens, i.e. de infanterie; alleen reeds daarom niet, omdat hij dan gedwongen is zich dichter bij de gevechtlinie op te stellen dan vereenigbaar is met eene rustige *leiding* van het gevecht der *divisie*.

Hiermede hebben wij onze bespreking van de artikelen van den heer A. v. G. beëindigd.

Met het kenbaar maken van onze groote bezwaren tegen die artikelen beoogden wij allerminst een aanval op schrijvers persoon. Wij hebben ze gepubliceerd, omdat het ons onmogelijk was het zwijgen te bewaren, waar schrijver verschillende, o.i. juiste beginselen van het B.G. door een oppervlakkige, soms onjuiste bespreking in een verkeerd daglicht stelde.

Het bovenstaande was reeds geschreven, toen wij kennis namen van het „Naschrift” onder ons December-artikel. Schrijver deelt daarin mede, dat hij in zijne beschouwingen over het B.G. nogmaals heeft meenen te moeten waarschuwen voor een vechtwijze, die niet in overeenstemming is met de meesten van onze terreinen en met onze oorlogsmiddelen, en zegt verder, dat wij het met die waarschuwingen niet eens zijn. Thans zijn *onze* bedoelingen aan de beurt om verkeerd te worden uitgelegd!

Schrijver heeft in groote trekken een overzicht gegeven *van den inhoud van het B.G.*; hij heeft dit verklaard en er zijne critiek op gegeven. Slechts op één plaats in zijn October-artikel (waarop ons December-artikel sloeg) zegt hij, dat de Belgische vechtwijze *voor ons* niet deugdelijk is, n.l. op bladz. 621 bij de bespreking van den naderingsmarsch ¹⁾.

In ons December-artikel hebben wij, wat dit laatste betreft, aangetoond, dat schrijvers motief (onze weinige artillerie) niet opgaat. *Overigens is ons artikel uitsluitend gericht geweest tegen de wijze, waarop schr. het B.G. heeft opgevat en gecritiseerd.*

¹⁾ Uit het gestelde op bladz. 621 en 622 blijkt echter duidelijk, dat schr. den Belgischen naderingsmarsch niet alleen voor ons, maar ook in 't algemeen niet goed vindt.

Indien schr. had willen aantoonen, dat de beginselen van het B.G. voor onze legertoestanden en in onze terreinen niet bruikbaar zijn, dan had o.i. zijn artikel een ander karakter moeten dragen en dan had hij zeker moeten beginnen met die beginselen volkomen juist weer te geven.

Intusschen betreuren wij, dat de toon van ons artikel aanleiding is geweest, dat schr. niet tot verdere gedachtenwisseling bereid is. Gering-schatting — die o.i. altijd op de persoon betrekking heeft — lag zeker allermint in onze bedoeling, maar wel geven wij toe, dat de toon zeer scherp was. Achteraf spijt het ons, dat wij in dien toon geschreven hebben, maar men bedenke, dat de wijze, waarop wij — hoewel niet met namen genoemd — in de laatste jaren zijn bestreden, daartoe wel aanleiding kon geven.

Wij voor ons blijven tot gedachtenwisseling bereid. Mocht schr. bij nadere overweging die uitnoodiging aannemen en ons willen aantoonen, dat *wij* het B.G. verkeerd hebben nitgelegd, dan zullen wij er niet tegen op zien te verklaren, dat wij ons hebben vergist.

Naschrift.

Het naschrift onder het artikel in de December-aflevering was ons niet van harte uit de pen gevloeid, omdat wij waarlijk wel inzagen, dat de militaire wetenschap door eene weigering tot debat niet gediend werd.

Onze bestrijders hebben echter door hunne verklaring aan het slot van dit artikel onze bezwaren weggenomen, zoodat wij gaarne bereid zijn t. z. t. de gedachtenwisseling te hervatten. Hieruit moge o.m. blijken, dat onzerzijds niet het minste bezwaar gevoeld werd tegen het feit, dat andere officieren ons bestreden. Integendeel, van hoe meer zijden eene zaak belicht wordt, hoe meer kans er ontstaat, dat ten slotte eene goede oplossing gevonden wordt. De eisch, dat officieren van den Generalen Staf elkander in het openbaar niet zouden mogen bestrijden achten wij onjuist.

Wij verklaren ten slotte gaarne, dat door de gemaakte opmerkingen ons duidelijk is geworden, dat wij op sommige plaatsen het Belgische voorschrift wel wat erg vrij vertaald hebben.

J. TH. ALTING VON GEUSAU,^m
Kapitein Generalen Staf.

Naschrift der Redactie.

De bereidverklaring van den heer A. v. G. doet ons veel genoegen. Gaarne zullen wij hem t. z. t. de noodige ruimte voor het debat afstaan.

Verbeteringen December-nummer.

Blz. 738: regel 3 v. b. „maar” te wijzigen in „haar”.

Blz. 740: regel 15 v. b. 738 te wijzigen in 739.

Blz. 741: regel 19 v. b. „slechts” te wijzigen in „slecht”.

De Pontonniers tijdens de manoeuvres van de Lichte Brigade in 1924.

DOOR

F. F. H. DE MAN,
1e Luitenant der Artillerie.

Tot goed begrip van de taak van een Pontonafdeeling, ingedeeld bij een onderdeel van het veldleger, zal ik eerst in het kort de maatregelen vóór, en den gang van zaken tijdens een rivier(kanaal)overgang bespreken.

Zoodra de tactische toestand een overgang noodzakelijk doet worden, wordt onmiddellijk door een stafofficier, pontonnierofficier en officieren van de verschillende wapens de toestand besproken en worden diverse mogelijkheden gewikt en gewogen. Daarna gaan deze officieren over tot een tactische en technische verkenning van de verschillende mogelijke overgangspunten, in verband waarmee het overgangspunt nauwkeurig wordt bepaald en de juiste tijd uitgegeven, waarop de eerste troepen zullen overgaan, enz. Dan volgen de orders aan de betrokken Pontonafdeeling en troepen. Natuurlijk moeten ook punten voor schijnovergangen worden verkend en daartoe de noodige orders worden gegeven, maar deze laat ik hier verder buiten beschouwing.

Op het daartoe bepaalde oogenblik worden drijfzakken, pontons, roeibootten, enz. te water gelaten en het eerste échelon troepen, bestaande uit wielrijders, infanterie met mitrailleurs, enz. overgezet, onder dekking van eigen infanterie-, mitrailleur- en artillerie-vuur. Deze overgezette troepen zuiveren dan de overzijde van vijand en drijven dezen zóóver terug, tot een bruggenhoofd kan worden ingericht onder dekking waarvan brugslag mogelijk wordt. Tevens worden vloten gebouwd en artillerie en cavalerie overgebracht, waarna de brugslag onder dekking van eigen artillerievuur, luchtafweergeschut en vliegers, begint. Zoo eenigszins mogelijk gaat gedurende het werk het overzetten met losse pontons en vloten door.

Al deze verrichtingen dienen bij nacht te gebeuren en moeten tot in de puntjes zijn besproken en voorbereid. (Zie de artikelen van Kapitein Schmidt, M. S. nos. 10 en 11 van 1924).

Voor het maken van rivierovergangen beschikt het Nederlandse leger, zooals bekend, over 1 rijdende Pontonafdeeling per divisiegroep.

De lichte brigade echter had bij de manoeuvres nog geen organieke Pontonafdeeling, maar behoort natuurlijk een dergelijke organisatie te bezitten. En wel een zoodanige, dat de pontontrein behoorlijk de bewegingen van zoo'n licht en snel-verplaatsbaar geheel kan volgen, maar tevens — en dat natuurlijk in de allereerste plaats — aan zijn

doel moet kunnen beantwoorden, m. a. w. de Lt. B. in haar geheel, met hare treinen (waarbij zware voertuigen tot ± 8 ton) in staat stellen een rivier of kanaal te overschrijden.

Van het al of niet slagen van zoo'n overtocht, hangt vrijwel het geheele oorlogssucces af. Het is dus noodzakelijk dat, wat er in 't gevecht ook gebeurt, in de eerste plaats de pontonniërs fit blijven en lichamelijk gespaard worden, zoolang er geen overgang plaats heeft, om dan op 't juiste oogenblik ook het grootst mogelijke nut van hen te kunnen trekken. Ik leg hierop den nadruk, omdat er zeer velen zijn, die niet weten, hoe zwaar en gevaarlijk het werk van den pontonniër is. Dat gevaar bestaat niet alleen in oorlogs-, maar reeds in vreedstijd, vooral bij nachtelijke oefeningen (een ponton weegt 500 K.G. en wordt door 16 man op de schouders gedragen; dus gevaar voor verwondingen onder de pontons door oververmoeidheid, struikelen, uitglijden, etc.).

In de pers is hier en daar met weinig waardeering over het werk der pontonniërs tijdens de manoeuvres gesproken. Echter is door die pontonniërs, van hoog tot laag, met buitengewoon veel inspanning en energie gewerkt; de geest van de menschen was, ondanks zeer veel ontberingen, schitterend en het werk van het kader was in één woord: *uitmuntend*. Een en ander kan ik het best toelichten door een geregeld relaas te geven van ons aandeel in de manoeuvres

De Lt.B. had ter beschikking:

1e. een pionierafdeeling der genie (tevens pontonafdeeling), bestaande uit: 12 halve (= 6 heele; twee halve zijn op een eenvoudige manier in elkaar te zetten) pontons met daarbij behoorend materieel. Brugslagvermogen: lichte brug lengte ± 40 M. Middelbare colonnebrug 21 M. Bovendien had deze afdeeling overzetmiddelen voor eerste echelons, als drijfzakken, etc. Een en ander op lastauto's (1 auto vervoerde 2 halve pontons);

2e. een Pontonafdeeling van het korps Pontonniërs en Torpedisten, bestaande uit 2 deelen:

a. eerste gedeelte met paardentractie: 6 ponton- en 4 schraagwagens;

b. tweede gedeelte met autotractie: 9 ponton- en 5 schraagwagens (onze gewone, oude wagens, speciaal ingericht om door auto's te worden getrokken; 1 auto trok 2 wagens).

Brugslagvermogen: zware brug (tot ± 8000 K.G.) ± 40 M. (De brug over de Zuid Willemsvaart werd ± 35 M. lang). Het draagvermogen onzer pontons is slechts 3600 K.G., maar door een zeer bijzondere brugconstructie, waarbij elke last wordt gedragen door minstens 3 pontons, is de capaciteit van de brug tot 8000 K.G. kunnen worden opgevoerd.

Deze Pontonafdeeling was vrij log en zou de bewegingen der Lt.B. in oorlogstijd betrekkelijk moeilijk kunnen volgen. Bovendien had zij een groote lengte (gemakkelijke prooi voor artillerie en vliegers).

Sinds tijden hebben wij reeds geijverd voor auto's, waarop de pontons en het matereel kunnen worden geladen, een organisatie in den geest dus als die waarover de genie beschikte. Ik twijfel er niet aan, of we zullen het gevraagde te zijner tijd wel krijgen, want 't is absoluut noodig.

In den voormiddag van den 24en September zou de Lt.B. de Zuid Willemsvaart moeten overschrijden, waarvan de Oost-oever nog bezet was door den vijand, die tevens alle vaste bruggen had vernield. De Pontonafdeelingen moesten hier dus op de proppen komen. De overgang zou aanvankelijk te 6.00 voorm. plaats vinden. Dit uur werd later veranderd, waarschijnlijk in verband met den tactischen toestand; we kregen orders op te rukken tot een punt dicht bij Donk (aan de Zuid Willemsvaart) en daar te wachten op nadere bevelen. Tijdens dit oprukken, kruisten vijandelijke vliegtuigen over onze colonne, vuurden en wierpen bommen af. Wij hadden ter eigen beveiliging 2 mitrailleurs per afdeeling, waarmee we het ons al te na komende toestel konden bestoken. Bovendien is een Pontonafdeeling steeds, zowel op marsch als tijdens het werk, beveiligd door andere troepen. Dicht bij Donk in afwachting staande, kregen we te ongeveer 8.45 voorm. opdracht op te rukken naar dat oord en daar den brugslag te beginnen. We waren ongeveer 9.00 voorm. ter plaatse, waarna het werk onmiddellijk aanving. De brug werd geslagen in $3\frac{1}{2}$ uur; hierin is ook begrepen de tijd, benodigd voor het afladen van ± 20 wagens door ongeveer 75 man (= 4 ploegen van 16 + 11 man), d.i. ongeveer 1 uur. Blijft dus over voor feitelijken brugslag $\pm 2\frac{1}{2}$ uur. Dit vond en vindt iedereen ontzettend lang; een breedte van 35 M. en dan $3\frac{1}{2}$ uur! Maar zij die zoo redeneeren verliezen verschillende „kleinigheden” uit het oog.

1e. Vroegere brugtypes waren bestand tegen lasten van ongeveer 2700 K.G. Het thans gebezigde type is geschikt voor vrachten tot ± 8000 K.G. (in verband met oorlogservaring, veel zwaarder vervoer, enz.). Een klein verschil, niet waar? Thans zijn er dus veel meer pontons en materieel benodigd dan vroeger voor eenzelfde breedte.

2e. Vroeger dienden de pontoniers $8\frac{1}{2}$ maand; nu moeten ze het vak kennen in $5\frac{1}{2}$ maand.

3e. Niet alle pontoniers konden met het gebezigde materieel omgaan. Zoo had ik onder mijn commando de lichter 1918, die nota bene in haar eerste-oefentijd nooit een pontonafdeeling had gezien, laat staan er mee gewerkt. Deze mannen waren in de mobilisatie steeds bij het schipbrugmaterieel werkzaam geweest, wat een heel ander werk is. Daar waren aan toegevoegd 2 dienstplichtige sergeanten, die, evenals de rest, hun uiterste best deden, maar zoo'n zware brug ook nog nooit hadden gezien en bovendien één, zegge één beroeps-sergeant. Bij de andere afdeeling was de toestand vrijwel dezelfde,

maar hier hadden ten minste de pontonniers (lichting 1920) tijdens hun eerste-oefentijd bij den rijdenden-trein (pontonafdeeling) geoefend. In verband hiermee is 't dus ook duidelijk, dat alles niet zoo geregeld kon gaan als gewenscht en noodzakelijk was, en dat 't weinige beroepskader als halve duivels van den een naar den ander moest vliegen en alles, letterlijk alles aan iederen man moest uitleggen en commandeeren. Elke sjorring (er zaten er zoo iets van 300 aan de brug) moest worden gecontroleerd, enz. enz. Laten wij nog eens de aandacht vestigen op de groote verantwoordelijkheid. Door een betrekkelijk geringe fout zou de eerste de beste zware last, in plaats van over de brug, door de brug heen zijn gegaan! 't Is dan ook alleen aan het buitengewoon goede werk van het kader in 't algemeen en den goeden wil van de menschen te danken, dat alles nog zoo goed is gegaan, want gezien de moeilijke omstandigheden, was het werkelijk buitengewoon goed werk, dat is geleverd.

De Duitschers (met al hun oorlogservaring) hadden voor een dergelijk type brug, van 70 M. lengte, noodig: 2½ uur (tijd voor afladen wagens, etc., niet inbegrepen), maar met 4 compagnieën geschoolde pontonniers. Zie „Kampf um Flüsse“, Deel I.

Ik hoop, dat, na deze uiteenzetting, zij die het woord „eindelijk“ slaakten, toen de brug gereed was, dit woord nu zullen terugnemen. Over de brug trokken ruim 40 lastauto's (ik schat de zwaarste op ± 8 ton; een willekeurige werd nagewogen en woog 7 ton). Alles verliep prachtig.

Inmiddels had, lang vóór dien tijd, de pionierafdeeling der genie met drijfzakken en pontons de eerste troepen, infanterie en wielrijders met mitrailleurs, overgezet, die den vijandelijken oever vrij maakten. Daarna had deze afdeeling een loopbrug geslagen, waar cavalerie en wielrijders over trokken. De gewone vaste brug bij Donk werd daarna verondersteld te zijn hersteld en de troepen trokken verder hier over (over onze brug kwam alléén de bagagetrein).

Onze brug werd afgebroken en de voertuigen werden weer opgeladen, alles te zamen in ongeveer 2 uur. We kregen vervolgens opdracht naar Oploo te marcheeren en onze inkwartiering daar in orde te brengen. Den volgenden dag zouden we marcheeren in de richting Broekhuizen (overgangspunt over de Maas) en hadden verder geen bijzondere opdrachten. Mede in verband met vorige korte nachtrust (3½ uur), trachtten we voor personeel en paarden goede inkwartiering te krijgen en werd de reveille bepaald op 6.30 voorm. Te ongeveer 12.30 voorm. werden we echter gealarmeerd en moesten zoo snel mogelijk oprukken in de richting Venray. Het alarmeeren van ons personeel ging nogal met moeilijkheden gepaard, wegens het ver uit elkaar liggen der kwartieren, die wij in het pikdonkere dorp hadden betrokken. Druppelsgewijze kwamen de menschen (gewekt door de zorg van het kader) binnen in een, als wachtlokaal ingericht café. De stemming van de man-

schappen was wonderlijk. Er werd geen wanklank vernomen, integendeel, er werd hartelijk gelachen en gezongen.

We kwamen in Venray aan te 8.30 voorm., waar de pionierafdeeling van de genie reeds aanwezig was of liever gezegd *nog* was, daar zij ter plaatse was ingekwartierd geweest.

We waren intusschen door een en ander zeer vermoeid geworden. Later kwam voor ons het bevel op te rukken naar Broekhuizervorst, ten einde daar onze kwartieren te betrekken en den volgenden morgen te 6.00 de eerste troepen van de Lt.B. in 15 losse pontons, over een front van 1 K.M. verdeeld, over de Maas te brengen. Hieruit blijkt tevens, dat — wat velen dachten dat in de bedoeling lag — er geen oogenblik sprake is geweest van een brugslag over de Maas. Door verschillende omstandigheden, grootendeels buiten onze schuld (b.v. te laat bleek ons, dat in Broekhuizervorst nog de oude tijd gold, waardoor dus velen te laat werden gewekt; de pontons moesten over een smal modderwegje over een afstand van ± 200 M. naar de rivier worden gesleept, wat zéér moeilijk en tijdroovend was), werd het later dan was bevolen en konden de eerste troepen der Lt.B. om 6.30 voorm. in 12 pontons door ons worden overgezet. Het overzetten bij Broekhuizen deden we, aanvankelijk met 3, later met 4 ploegen van 16 man, terwijl 't eigenlijk zou moeten gebeuren met voor elken wagen 1 volledige ploeg, dus in totaal $15 \times 16 = 240$ man + 15 onderofficieren. (Zie meergenoemd Duitsch werk).

Wanneer men over voldoende personeel beschikt, zouden, wanneer het overzetten te 6.00 voorm. moet plaats vinden, de wagens in den nacht moeten worden gelost en de pontons ieder op haar plaats (gedekt door struiken, enz.) aan of nabij de rivier kunnen worden gelegd, terwijl dan één minuut vóór zes (bij wijze van spreken) alle pontons gelijk te water moeten worden geschoven of gelaten, waarna elk vaartuig met de daarvoor van tevoren aangewezen en gereedstaande troepen wordt bemand. Onder bescherming van eigen artillerievuur enz. worden deze eerste troepen zoo snel mogelijk overgerooid. Alleen wanneer op bovenomschreven wijze wordt gehandeld is er kans op verrassing en dus kans op slagen.

De oefening was voor ons te 7.00 voorm. afgelopen daar we tijdig aan het station te Blerik moesten zijn, om al onze voertuigen, die per trein naar Dordrecht werden vervoerd, op te laden. Het personeel ging vandaar 4.32 nam. naar Dordt en had, van hoog tot laag, een zéér zwaren, maar bijzonder prettigen en leerzamen tijd gehad.

Resumeerende, meen ik te mogen beweren, dat het personeel der pontonafdeeling zich gedurende deze manoeuvres zeer goed heeft gehouden en daarom alle lof verdient. Trouwens, we mochten van verschillende autoriteiten (o.a. den inspecteur der artillerie) woorden van zeer bijzondere waardeering over ons werk vernemen.

**Eerste behandeling van gevorderde paarden en iets over
voeding, verzorging en verpleging in kantonnementen e. d.
(Mobilisatieherinneringen).**

DOOR

J. H. VAN REEDE,

Kapitein der Artillerie, Instructeur aan de Rijsschool.

De herdenking van de mobilisatie van 1914 is reeds weer achter den rug; het is al meer dan tien jaar geleden, dat de gevorderde paarden in grooten getale hunne intrede in het Leger deden. Voor zooverre zij nog leven, zal de herinnering aan die dagen niet voor alle steeds even aangenaam zijn. Officieren en onderofficieren, die in 1914 een ruime praktische ervaring hebben gekregen van den omgang met gevorderde paarden, zullen òf in hoogere rangen zijn en daardoor bij een nieuwe mobilisatie niet meer in de gelegenheid zijn zich rechtstreeks met die paarden te bemoeien, òf zij hebben het leger reeds verlaten. Daarom komt het mij nuttig voor hieromtrent iets op schrift te stellen, wat dan dienen kan als een soort leidraad vooral voor de reserveofficieren, die, meer dan in 1914 het geval was, geroepen zullen worden batterijen en treinen en zelfs escadrons marschvaardig te maken met gevorderde paarden.

Wanneer men de samenstelling nagaat van een vredes(school)batterij, die bij mobilisatie getripleerd moet worden, dan blijkt daaruit, dat het aantal stampaarden lang niet voldoende is, om den staf van de Afdeeling en de Batterijcommandanten, officieren der batterijen en het toegevoegde personeel met die stampaarden bereden te maken. Daaruit volgt, dat de bespanningen der batterijen geheel uit gevorderde paarden zullen bestaan, terwijl ook nog vele rijpaarden uit die gevorderde paarden zullen moeten worden genomen. In zooverre zal het beeld van een gemobiliseerde batterij zeer veel overeenkomst vertoonen met een reserve-batterij van 1914 en daar ik toen een reserve-batterij heb opgericht, zal mijn ondervinding in deze niet veel afwijken van wat in de toekomst voor een te mobiliseeren batterij wordt gevraagd.

De eerste moeilijkheid, die zich na aankomst van de gevorderde paarden zal voordoen, is de indeeling. Ik zou niemand de destijds door mij gevolgde methode, voor zooverre nog van een methode gesproken kan worden, willen aanbevelen. Ik heb de paarden ingedeeld, zooals ze toevallig opgesteld waren, van links beginnende, voorspan, middenspan, achterspan 1e vuurmond en zoo vervolgens. Dit moest wel zoo, omdat de stalling zeer bekrompen was en ik geen tijd had het anders te doen, omdat ik mijn paarden drie dagen te laat tot mijn beschikking kreeg en toch op tijd klaar moest zijn. Na deze zeer oppervlakkige aanwijzing heb ik de paarden uit de stallen laten komen en ze opgesteld volgens

die indeeling; wat op het eerste gezicht niet al te gek was, bleef zoo, voorloopig althans, tot er tijd was voor een verbeterde uitgave.

Wanneer er meer tijd beschikbaar is en men dus meer gelegenheid heeft de paarden te bezien, zal de indeeling beter zijn, naarmate men meer kijk heeft op de paarden. In dit opzicht valt niets voor te schrijven. De eenige maatstaf, die daarenboven nog geldt, is de leeftijd van de paarden en dan zou ik willen aanraden geen merries beneden de zeven en geen ruinen beneden de acht jaar in de achterspannen in te deelen, als het eenigszins vermeden kan worden. Een oppervlakkige kennis van de leeftijdsbepaling is dus een eisch, die gesteld moet worden aan hen, die geroepen zullen zijn de paarden in te deelen. Paarden, die oogenschijnlijk zenuwachtig of moeilijk zijn, deele men in voor de voetui- gen, die van den bok gereden worden: de paarden blijven dan voorloopig in het werk, dat zij gewend zijn.

Overigens bedenke men, dat paarden, die reeds naast elkaar gestald zijn geweest, kennis gemaakt hebben en elkaar goed verdragen, niet meer gescheiden en omgeruild moeten worden dan beslist noodig is. Dit voorkomt stukgeslagen beenen en verwondingen en geeft rust op de stallen die veelal geïmproiseerd zijn en niet aan hoge eischen voldoen.

De volgende handeling, die aanleiding kan geven tot moeilijkheden, is het passen of beter gezegd het gewennen aan de nieuwe tuigen. Men kan aannemen, dat alle paarden gewend zijn aan trekui- gen. Het be- zwaar zal dan ook meestal zijn het zadel en daarvan vooral de singel. Wil men een paard vertrouwd maken met iets nieuws, dan verdient het aanbeveling dit nieuwe eerst aan het paard te laten zien, daarna te laten ruiken en ten slotte te laten voelen. Hoewel het paard is een „Nasentier”, in tegenstelling met den mensch, die gerangschikt wordt onder de „Augentiere”, is het paard toch meestal niet tevreden voor het het voorwerp, dat hen angst zou kunnen inboezemen, niet alleen geroken, maar ook heeft *gevoeld*. Dit voelen doet het paard met zijn bovenlip, een zeer fijn tastorgaan, bovendien bezet met voelharen. De mensch maakt dikwijls misbruik van de gevoeligheid van de bovenlip om het paard te dwingen door middel van een praam.

Voor men dus het nieuwe zadel oplegt, late men eerst dit zadel aan het paard zien, laat het beruiken en daarna betasten met de bovenlip. Deze kleine serie handelingen neemt, meestal alle angst voor het nieuwe weg.

Het is nu verder niet het zadel, dat de moeilijkheden oplevert, maar wel de singel. De meeste paarden zijn, al zijn ze geen rijpaarden, wel gewend gewicht te dragen: de boer gaat dikwijls op het paard zitten om het naar de weide te brengen. De singel geeft de moeilijkheid, eerst bij het aansingelen, maar vooral bij het eerste omdraaien van het paard. Daarom raad ik aan, de paarden, indien zij op stal worden opgetuigd, wat altijd aanbeveling verdient, omdat de paarden op stal het meest rustig zijn, eerst om te draaien in hun vak, zoodat zij, wanneer zij

opgetuigd zijn, eerst eenige passen voorwaarts kunnen gaan en niet de eerste beweging is het omdraaien, waarbij het onaangename gevoel van den singel zich in sterker mate laat voelen.

Vóór het paard bestegen wordt (voor de 1ste maal) moet het eerst zeer vast aangesingeld worden b.v. één, twee of drie gaten vaster dan normaal; daarna eenige passen stappen, even opdraven, waarna de singel weer een, twee of drie gaten lossen wordt gemaakt, onmiddellijk vóór het eerste bestijgen. Het paard krijgt daardoor, vóór de ruiter het bestijgt, een gevoel van ontspanning, waardoor het optrekken van den rug achterwege blijft. Bij het eerste bestijgen moet het vastgehouden worden door iemand, die met een paard weet om te gaan; het kundig vasthouden is bij het eerste bestijgen hoofdzaak. Het aanreiken van een versnapering verdient hierbij aanbeveling. Van de bovengenoemde serie kleine handelingen, welke kort op elkaar kunnen volgen, mag er geen worden overgeslagen. De practijk heeft uitgewezen, dat deze manier goed voldoet. Bij de reeds genoemde reserve-batterij kwamen alleen moeilijkheden voor bij de bespanning van den bagagewagen, maar deze was *niet* op dezelfde systematische wijze behandeld, omdat deze bespanning een oogenblik vergeten was. Toen opnieuw werd begonnen op de boven omschreven wijze verdwenen de moeilijkheden.

Bij het eerste berijden moet men er zich nu verder rekenschap van geven, dat de paarden niet zijn afgericht als rijpaard, of als rij-trekpaard. De taak der hulpen is hen onbekend. En aangezien verreweg het grootste gedeelte van de hulpen eigenlijk niet anders is dan afgesproken teekens tusschen mensch en paard, zal het paard eerst langzamerhand die teekens gaan begrijpen en moet men zich, om onrust en verwarring te voorkomen, bedienen van de teekens, die het paard vermoedelijk wél kent. Op een aandrukken van de kuiten zal het gevorderde paard *niet* voorwaarts gaan; gebruikt de stukrijder daarbij de sporen, dan zal het vermoedelijk over de strengen slaan, bokken, of, als het erg goedig is, achteruitkruipen of stil blijven staan en daarbij den rug optrekken. Het is dus in de eerste plaats aan te bevelen, de sporen den eersten tijd ergens anders op te bergen dan aan de hakken van de stukrijders. Het voorwaarts gaan te verkrijgen door een tongslag of een aantikken met de karwats op den schouder, liever niet achter den singel. Dit moet dus den stukrijder gezegd worden.

De besturing kan niet plaats met één hand, daar het zoogenaamd over den hals rijden aan het paard onbekend is. De stukrijder zal dus den eersten tijd de teugels in beide handen moeten verdeelen en door eene aanwijzing met de rechterhand naar rechts, met de linkerhand naar links wenden, zoonoodig gesteund door een tikje met de karwats, op den buitenschouder (d.i. voor een wending naar rechts de linker-schouder). De besturing van het B.H.paard is de hoofdzaak; het V.H.paard komt wel mede. De moeilijkheid is verder, dat de meeste paarden op vlak, niet te zwaar terrein veel te hard trekken; zij zijn gewend om alléén een voer hooi te verplaatsen. Om hun ijver te matigen

vooral niet aan vier teugels gelijk laten tegenhouden, maar den stukrijders aanwijzen, aan den gemakkelijken kant van het paard hun aanhouding te doen, waarbij het hoofd desnoods wat scheef genomen mag worden.

Om te bevorderen dat de V.H. paarden bij de B.H. blijven en niet, zooals ik veel zag gebeuren, de B.H. vóór- en middenpaarden naar links en de V.H. voor- en middenpaarden naar rechts uitwijken, zoodat de bespanning zich waaiersgewijze ontplooit, zou ik willen aanraden de V.H. voor- en middenpaarden met de longes of kettingen van de halsters aan de B.H. paarden te koppelen, op zoodanige maat, dat de hoofden der paarden rechtuit gesteld kunnen blijven. Dit natuurlijk ook alleen voor de eerste dagen. Om de paarden gaandeweg de eenvoudigste hulpen te leeren, d.w.z. het voorwaarts (sneller) gaan op aandrukken van de kuit en de wending bij besturing met één hand, moet men aan de voor het paard bekende indrukken de nieuwe te leeren indrukken toevoegen; dit is het beginsel van de associatie van impressies, waarop eigenlijk alle dressuur berust. Het paard gaat voorwaarts op een tongslag of op een aantikken met de karwats, bekende indruk, hieraan wordt toegevoegd het aandrukken met de kuit. Langzamerhand kan de tongslag of het aantikken weggelaten worden en zal het paard begrijpen, dat het op het aandrukken met de kuit voorwaarts moet gaan. Het paard wendt naar rechts op aanwijzing van den rechterteugel, bekende indruk, hieraan wordt toegevoegd het tegen den hals brengen van den linkerteugel. Langzamerhand kan de aanwijzing met den rechterteugel worden weggelaten en zal het paard naar rechts wenden op de hulp met den linkerteugel; het is dan klaar om met één hand bestuurd te worden. Toch blijft het steeds van belang om den stukrijders in te prenten om altijd gauw met de rechterhand even te helpen, als het paard niet dadelijk gevolg geeft aan de besturing met één hand.

Uit het bovenstaande volgt wel zeer duidelijk, dat ook in vreedstijd de hulpen, die aan de stukrijders worden geleerd, tot het meest eenvoudige beperkt dienen te blijven. Behalve de gevorderde paarden in de eerste dagen van mobilisatie zal men toch ook voor aanvulling slechts kunnen rekenen op zeer eenvoudig afgerichte paarden of meer nog op de paarden, die de streek, waarin men optreedt, oplevert.

Waar ik nu veronderstel, dat de gemobiliseerde batterij ongeveer marschvaardig is¹⁾, komt het er op aan de paarden in conditie te brengen en te houden. Met het oog op het laatste is het van het meeste belang na te gaan, *hoe* de batterij moet marcheeren. Het voornaamste is daarbij, dat in colonne de geheele batterij gelijk voorwaarts gaat en aandraaft en alle *gaten* in de colonne worden vermeden, zoowel bij het voorwaarts gaan (aandragen) als *tijdens* de beweging. Om te verkrijgen, dat het achterste voertuig ongeveer gelijk met het voorste voor-

¹⁾ Bovenstaande niet op te vatten als een omschrijving van *alle* maatregelen, doch alleen als aanwijzingen om de grootste moeilijkheden te ontgaan.

waarts gaat en aandraaft, moet het waarschuwingsteeken (arm recht omhoog) door alle geleiders worden herhaald en mag de C. het uitvoeringsteeken niet eerder geven dan dat het waarschuwingsteeken door den geleider van het achterste voertuig is overgenomen. In het vorige voorschrift vond men, 1e. het waarschuwingsteeken, 2e. het teeken voor den gang of de beweging en daarna nog 3e. het uitvoeringsteeken (het neerslaan van den arm). Dit laatste is in het ontwerpvoorschrift 1922 vervallen, waardoor het gelijk aangaan van de geheele colonne m.i. niet meer zoo goed is verzekerd.

Toch is dit van overwegend belang voor den toestand van de paarden, daar anders de achterste voertuigen voortdurend moeten bijjakkieren om de afstanden te herstellen, wat bij lange colonnes, gemobiliseerde batterijen, veel meer spreekt dan bij korte colonnes. Het tempo moet zeer kort worden ingezet. Den geleider van het voorste voertuig moet worden ingeprent, dat hij bij wendingen steeds den draf eenigszins moet inhouden tot de geheele colonne de wending gemaakt heeft; dat bij het komen uit een zandweg op een harden weg het tempo eveneens moet ingehouden worden tot de geheele colonne op den harden weg is gekomen. Geschiedt dit niet, dan wordt onwillekeurig door elk voertuig op den harden weg het tempo uitgestrekt, wat weer tot gevolg heeft het bijjakkieren van de achterste voertuigen. De C. moet achter aan de colonne zich dikwijls van het tempo overtuigen, daar, hoe vreemd het oppervlakkig klinkt en ondanks bovengenoemde voorzorgen, achteraan steeds harder wordt gedraafd dan vooraan in de colonne.

Tot sparing van de achterpaarden is het gewenscht, dat tijdens de rusten de steunstokken worden neergelaten; de aangewezen man is hiervoor de kanonnier, die het eerst afzit en het laatst opzit.

Het zoude zeer gewenscht zijn als de colonnecommandanten zooveel mogelijk aanwijzingen gaven omtrent den vermoedelijken duur van de rusten met het oog op het voeren, meer nog op het drenken van de paarden; dit laatste is van meer belang dan het voeren en is meer tijdroovend.

Het is jammer, dat het af- en opzitten van de kanonnières niet meer in beweging zijnde mag plaats hebben. Bij een gemobiliseerde afdeling, die in verband met andere troepen marcheert en van een harden weg op een zwaren zandweg komt, gedooft de marschtucht niet, dat wordt halt gehouden om de kanonnières te doen afzitten. Het zal dus meestal niet gebeuren, als het zeer noodig is. Bovendien zou het dan batterijsgewijze of liever nog stuksgewijze moeten plaats hebben, zoodat halt houden dan geheel is uitgesloten.

Wanneer men na den marsch in een kantonnement aankomt, is het de zorg van de stuksecommandanten, de paarden zoo goed mogelijk te stallen in de hun aangewezen kwartieren. De paarden, die naast elkaar loopen zooveel mogelijk naast elkaar opzetten; voor een enkele hardnekkige en bekende slaander is altijd wel een apart hoekje te vinden.

Mochten gedurende den marsch paarden omgewisseld zijn, dan bij voorkeur vóór den afmarsch uit het park die paarden weer op hunne oude plaatsen terugbrengen. Dit voorkomt slaan en verwondingen; een vreemde eend in de bijt is meestal niet zeer welkom. Het is doelmatig als voor elk paard een groote kram beschikbaar is (of een kleinere kram, waaraan een ring is bevestigd); deze kram wordt vóór elk paard in muur of beschot ingeslagen en dient om het halstertouw of de ketting doorheen te laten loopen; aan het onderende bindt men een klos of een stuk hout of desnoods een reserve-ijzer, zoodat het touw of de ketting steeds gestrekt blijft. Deze wijze van vastzetten voorkomt ernstige verwondingen, die veel voorkomen, doordat de paarden zich met de achterbeenen aan het hoofd krabben en dan vaak in het halstertouw verward raken.

De bij de mobilisatie in gebruik geweest zijnde getaand linnen veldhalsters waren voor langdurig gebruik ten eenen male onvoldoende, d.w.z. niet sterk genoeg. In de mobilisatie zijn met leer versterkte halsters in beproeving geweest; in de toekomst zullen gewone stalhalsters worden medegevoerd. De halsters, zooals deze in de mobilisatie in gebruik waren, vergden zeer veel reparatie en vernieuwing, wilde men ten minste de paarden voldoende kunnen vastzetten. Toch kwamen vele ongelukken voor in de boerenschuren, waar boonenstaken, spijkers en andere scherpe voorwerpen niet altijd te vermijden waren. Vele oogletsels en half blinde paarden waren het gevolg van onvoldoend sterke halsters.

Is men langer dan één dag in hetzelfde kantonnement, dan moet een van de eerste zorgen zijn de schuren enz. in eenigszins behoorlijke stallen om te werken. Het voeren uit de mondzakken moet alleen plaats hebben gedurende den marsch; vele paarden eten slecht uit de mondzakken, terwijl deze bij langdurig gebruik niet zindelijk gehouden kunnen worden. Veel hangt bij het inrichten van de stallen af van het initiatief van de stuksecommandanten, maar bovendien lijkt het mij een misplaatste zuinigheid om niet, bij langer verblijf in kantonnementen, voldoende gelden aan te wenden voor het timmeren van voerbakken en het hangen van boomen tusschen de paarden, waarbij ik er op wijs, dat smalle voerbakken, die niet aangeleund zijn tegen een muur of beschot aanleiding geven tot veel vermorsen van haver; dat korte latierpalen aanleiding geven tot groote ongelukken, doordat de paarden soms met hun buik op zoo'n paaltje terecht komen; dat indien men geen tot boven doorlopende palen kan krijgen, het beter is de boomen van achteren aan touwen op te hangen, ofschoon dit ook wel tot vrij ernstige verwondingen aanleiding kan geven.

Ruiven kunnen goedkoop en goed gemaakt worden van turfstrooisel-latten of ook door een vlechtwerk van ijzerdraad van de turfbalen. Ik zag ook zeer goede ruiven van waardelooze staven, bestemd geweest voor het wapenen van beton.

Indien geen ruiven zijn aangebracht en de paarden staan op turf-

strooisel, dan zou ik willen aanraden het hooi niet gelijk met de haver te voeren, daar de paarden in hun drift vóór en tijdens het haver-voeren het grootste gedeelte van hun hooirantsoen vertrappen.

Wat het voeren zelf betreft, zij men indachtig, dat een paard, wil het voedsel inderdaad goed gedijen, rust noodig heeft tijdens den maaltijd en ongeveer een uur daarna. „Die Gerste die du des Morgens gibst wirst du im Rauchfang, die des Abends gegebene in der Kruppe finden”, heeft een Arabier blijkbaar in 't Duitsch gezegd. In verband hiermede lijkt het mij ook raadzaam met het voeren onderweg zuinig te zijn, als men ten minste kans ziet nog eenigszins tijdig den stal te bereiken.

Schrijvende over het voeren is het misschien ook van belang iets te vermelden over de fourage. Zooals algemeen bekend mag worden geacht, is *haver* het voornaamste voedsel voor het paard en van zooveel belang, dat het eigenlijk door niets anders volkomen is te vervangen. Naast de haver spelen hooi en stroo bij de voeding een voorname rol. De haver, die aan de militaire paarden gedurende de mobilisatie werd verstrekt, was vrijwel steeds zeer goed; op het laatst, toen de voorraad klein werd, moest het ration aanzienlijk worden verminderd. Of het goed gezien was de gevorderde paarden vanaf den eersten dag het verzuwaard ration van 6 K.G. haver te geven, betwijfel ik. De meeste gevorderde paarden toch zullen in de maand Juli gewend zijn geweest aan veel gras en minder droog voer. De overgang tot 6 K.G. haver plus hooi en stroo was daardoor wel zeer plotseling. Vooral in de eerste mobilisatiedagen zal er van beweging niet veel komen en lijkt het mij daarom gewenscht de eerste dagen meer afwisseling in het voedsel te brengen als overgang tot het zware haverration. De samenstelling van het menu hangt af van den tijd van het jaar, in verband met wat het meerendeel van de paarden op dat tijdstip vermoedelijk gewend was.

Het voeren van zeer goed hooi, d.w.z. 1e soort paardenhooi, is van overwegend belang. Gedurende het grootste gedeelte van de mobilisatie is het hooi niet zeer goed, daarentegen zeer slecht geweest, maar dat is gelukkig weer geleden. In de garnizoenen is het hooi echter ook zeer zelden, ik meen gerust te mogen zeggen nooit, *zeer* goed.

Men kan aannemen, dat zeer goed hooi tweemaal zooveel voedingswaarde, met tweemaal zooveel verteerbaar eiwit en vet, heeft als slecht hooi. Het bezuinigen op de kwaliteit van de fourage lijkt mij een „économie de bouts de chandelle”.

In 't bijzonder wil ik waarschuwen tegen schimmelig hooi, ook al is de schimmel nog zoo gering; het geeft aanleiding tot zeer gevaarlijke maag- en ingewandsstoornissen.

Roggestroo is een zeer goed ligstroo, haverstroo voldoet hiervoor minder, doch is van meer belang voor de voeding; tarwestroo staat tusschen deze beide in. Toen de haver begon te verminderen, is in de mobilisatie het ration sterk verminderd en gedeeltelijk vervangen door maïs en

later zijn ook Amerikaansche lijnkoeken gevoederd. De voeding was op het laatst niet meer voldoende om de paarden goed in conditie te houden en veel werk van hen te vragen. Ik geloof echter, dat er misschien wel wat meer voor de voeding der paarden had gedaan kunnen worden, dan toen is geschied. Voor de toekomst kan men gebruik maken van de ondervinding in Duitschland opgedaan tijdens den oorlog, toen daar een voedselschaarschte heerschte, zooals wij gelukkig niet hebben gekend. Zeer lezenswaard is in dit opzicht een boekje getiteld: „Pferdefütterung in Kriegs- und Teuerungszeiten, von R. L a m b e r g e r, Direktor der landwirtschaftlichen Schule der Freien Hansestadt Bremen”. Zeer groot is het getal Ersatzvoedermiddelen, welke daarin worden genoemd met berekeningen van de rations en de wijze van voeren. Om één voorbeeld uit vele te noemen: „10 Pfd. Hafer werden annähernd ersetzt durch, 1 K.G. Roggenkleie, 1 K.G. getrocknete Zuckerrübenschnitzel, 1 K.G. Biertreber, $1\frac{3}{4}$ K.G. Zuckerhäcksel, $\frac{1}{2}$ K.G. Leinkuchen, u. s. w. Getrocknete Biertreber is gedroogde bostel (draf). Bostel is een afvalproduct van de bierfabrieken, n.l. wat van de mout (gekiemde gerst) overblijft na de bierfabricage. In de kleinere bierfabrieken, zooals veel in het Zuiden van ons land voorkomen, wordt deze bostel in natten toestand aan het vee gevoerd; de groote fabrieken drogen de bostel. Wanneer men nu nagaat dat de gezamenlijke bierfabrieken in ons land ± 50 millioen K.G. mout en andere grondstoffen verwerken, dan komt daarvan 23 tot 25 % of 1,15 tot 1,25 millioen K.G. gedroogde bostel. Gedroogde bostel is in den regel iets goedkoper dan haver, wordt veel verwerkt tot bostelmelasse en is dan een zeer goed voer voor de paarden. Bostelmelasse is meest van denzelfden prijs als de haver. Ik heb in 1917 of begin 1918 nog gedroogde bostel gekocht, die toen geheel vrij was. Volgens de analyse heeft bostel nog iets meer verteerbaar vet en eiwit dan haver, doch is arm aan zout.

Om nog even terug te komen op de haver, raadt v. L a m b e r g e r aan, voor paarden, die meest stappend werk doen, de haver gekneusd of gebroken te voeren, vooral wanneer weinig haver ter beschikking is. Bovendien bij havernood de ersatzmiddelen des morgens en des middags en de haver des avonds te voeren.

Ik heb in de mobilisatie ook nog al eens eikels aan de paarden van mijne batterij gevoerd, meer om de dieren op stal wat te doen te geven en als maagvulling. Later heb ik zeer gunstige berichten gelezen over het voeren van eikels, o.a. van den Oberstallmeister v o n B o h l e n und H a l b a c h en van den Diplom.-Landwirt u. Oblt. a. D. C. F e u l n e r, ofschoon de analyse aan eikels weinig voedingswaarde toekent. Bij het voeren van alle ersatzmiddelen moet men met kleine hoeveelheden beginnen om de paarden langzaam aan het nieuwe voer te gewennen. Goed controleeren of de paarden het voer goed verteren om digestiestoornissen te voorkomen en veel ± 3 c.M. lange haksel door het voer mengen.

Tot besluit nog eenige opmerkingen over de meest voorkomende ziekten en de middelen om deze zooveel mogelijk te ontgaan.

Bij het lezen van een Engelsch werkje, getiteld: „The horse and the war”, bij Captain Sidney Galtrey, viel mij in de eerste plaats op, wat trouwens logisch is, dat aan de fronten met dezelfde kwalen gekampt werd als bij ons gedurende de mobilisatie, ik bedoel speciaal in Noord-Brabant. Daaronder hooren dan ten eerste de long-aandoeningen en ademhalingsstoornissen. In 't begin van den oorlog had men aan het Engelsche front zeer vele gevallen van hoesten, koorts, longontsteking e. d. Later, toen de paarden meer gehard waren en geacclimatiseerd, kwamen deze gevallen veel minder voor, ook omdat men toen beter op de hoogte was en beter ingericht om de paarden de meest gewenschte beschutting te geven. De paarden bleven bijna steeds in de buitenlucht, ook in de veterinaire hospitalen, waar zij alleen beschut waren door een dak, terwijl gezorgd werd, dat zij droog stonden en beschermd waren tegen den meest kouden wind. „What causes horses „on active service to go wrong, quicker than anything else — to contract mud-borne diseases, debility and general loss of mobility — are „bad standings and no shelter from piercing winds. Give them the „shelter of any primitively rigged screen and some dry ground to stand „on and they will endure rain and cold and other unpleasant weather”.

Wat niet te vermijden was en waartegen de veterinaire dienst voortdurend den strijd moest aanbinden, waren de ziekten, die ontstaan en zich gemakkelijk verspreiden bij groote opeenhooping van paarden, een omstandigheid, die door de eischen van den oorlog niet te ontgaan is. Influenza, borstziekte e. d. als zoodanig te noemen. In kantonnementen kwamen deze ziekten niet voor, wèl in de militaire stallen van garnizoenen.

Wat de schrijver van bovenaangehaald werkje bedoelt met „mud-borne diseases”, hieronder o.a. te rekenen mok, rotstraal, straalkanker e. d. Ook hiervan hebben de gemobiliseerde paarden in Noord-Brabant hun deel wel gehad. Tegen deze kwalen kan men echter preventief optreden door, zooals de schrijver reeds opmerkt, te letten op droge standplaatsen, en verder door goede verzorging. Mok moet bij mobilisatie tot de groote uitzonderingen behooren, wat zeer goed mogelijk is als de kootholten bij thuiskomst goed schoongemaakt en drooggewreven worden. Bij oefeningen en marschen in smeltende sneeuw is het goed de kootholten met vaseline of ander vet in te wrijven. Ook rotstraal voorkomt men door een doeltreffende hoefverpleging.

Een andere zeer gevreesde ziekte aan de fronten, waarvan ik gelukkig bij ons niets bespeurd heb, was een gevaarlijke oogontsteking (ophthalmia) die zeer vaak blindheid tengevolge had. Men schreef deze ziekte toe aan de uit Amerika ingevoerde paarden.

Ten slotte de huidziekten, waarvan de voornaamste waren eenige soorten schurft en waaronder ik ook reken het optreden van ongedierte. Beide categorieën kan men rekenen onder de winterziekten; de ver-

spreiding werd ook zeer in de hand gewerkt door de groote opeenhooping van paarden. Schurft werd aan het Engelsche front met veel succes behandeld met calcium-sulfide in een z.g. „dipping-bath”. Dit waren diepe baden, lang van vorm, aan den ingang zoo diep, dat het paard plotseling ondergedompeld eenige passen moest zwemmen, om daarna klimmende en stappende den uitgang weer te bereiken. De vloeistof in het bad was verwarmd; dagelijks werden honderden paarden door een dipping-bath geleid. De Fransche veterinairs behandelden ook met gas (SO_2), waarbij de paarden (behalve het hoofd) gedurende twee uur in gaskamers werden gesloten. Het dipping-bath had echter volgens den schrijver van „The horse and the war”, meer succes.

Het optreden van de huidziekten had een strijd tengevolge tusschen de officieren van den veterinairdienst en de troepenofficieren. De eersten wilden n.l. veel de paarden scheren, wat het in de eerste plaats mogelijk maakte de huidziekten (ook het ongedierte) spoedig te onderkennen, zoodat meer tijdig kon worden ingegrepen; de troepenofficieren daarentegen wilden de paarden in den winter niet gaarne berooven van hun warme vacht. Men bedenke hierbij, dat de paarden, behalve een dak boven hunne hoofden, vrijwel in de buitenlucht stonden. Ten slotte is men gekomen tot een compromis, waardoor de paarden geschoren werden in het najaar of in 't eerste begin van den winter, zoodat bij den aanvang van de strenge koude reeds weer een gedeelte van het haar aangegroeid was.

Behalve ter bestrijding van luizen (dan is het m.i. het eenige afdoende middel) en huidziekten, acht ik het scheren dikwijls een weldaad voor een paard, dat tengevolge van slechten voedingtoestand een veel te dikke pels heeft met lange haren, waardoor het spoedig bezweet raakt, terwijl door het lange haar het poetsen weinig succès heeft en daardoor het functionneeren van de huid niet tot zijn recht komt. Scheert men een zoodanig paard, dan gaat het in conditie snel vooruit. De eerste dagen wat oppassen voor koude, als het kan de kachel van binnen wat meer stoken, door wat meer haver en als de stal erg koud is de eerste dagen wat meer dek. Ik heb gedurende de mobilisatie zeer veel paarden van mijne batterij laten scheren. Deze paarden deden alle oefeningen mede, ook schietoefeningen in den winter, waarbij zij vaak zeer lang in de koude buiten stonden. Al deze paarden, die in den beginne mager waren met veel te lange, dorre haren, kwamen door het scheren in een prachtige conditie. De meesten hadden den volgenden winter niet meer dan normaal winterhaar, zoodat een volgend scheren achterwege kon blijven. Het scheren moet geschieden in October of begin November. Men kieze daarvoor bij voorkeur een mooien najaarsdag.

Bij paarden, die uitsluitend stapwerk doen, zoodat er dus minder kans is, dat zij spoedig bezweet raken, is het scheren niet zóó noodig.

In koude stallen, boerenschuren, waar het onder de deuren door trekt, verdient het aanbeveling de beenen niet mee te scheren; ook kan men

een dekje, op de plaats, waar het zadel komt te liggen, niet mee scheren (le cheval tondu à la chasse).

Ook in garnizoenen zie ik dikwijls paarden, die ik graag zou willen laten scheren, om hen in betere conditie te brengen.

De kwestie van het scheren brengt mij op het toilet. Ik geloof, dat wij het eenige land in Europa zijn, waar het verboden is de paarden te toileetteren of, als het niet verboden is, wordt er veelal weinig waarde aan gehecht. Toch meen ik, dat dit verkeerd gezien is. Een mooi paard wordt in den regel veel beter behandeld dan een leelijk en een goed getoiletteerd paard is zelden leelijk. Bovendien kan men er zeker van zijn, dat bij een onderdeel, waar de paarden in de puntjes zijn getoiletteerd, deze ook goed gepoetst en verzorgd zijn, ja ik ga verder, dat daar de tuigen schoon en in goeden staat zijn en ook op de uitrusting van de manschappen weinig zal zijn aan te merken. Het gaat er mede, maar dan in tegengestelden zin, als bij een onderdeel, waar de lange lokken onder de kwartiermutsen van de manschappen uitkomen; het is te vergelijken met een vrouw, die haar uiterlijk niet soigneert; oh là là.

Of men de staarten met een punt of van onderen glad afgeknipt wil, is een kwestie van smaak (De gustibus non est disputandum). Wel echter moeten steeds de haren aan de inplanting van den staart verwijderd worden; deze haren worden alleen maar vuil, er wordt geen vlieg mede weggeslagen en wanneer ze getrokken, desnoods geknipt zijn, komt de mooie lijn van de croupe eerst goed te voorschijn.

De manen zou ik in mobilisatie- en oorlogstijd steeds geschoren willen hebben uit een oogpunt van zindelijkheid en hygiëne. Zooals bekend, zetelt het ongedierte o.a. bij voorkeur in den manenkam. Ook echter in deze tijden van korte oefening en weinig personeel zou het scheren van de manen alle aanbeveling verdienen. Wie het hiermede niet eens is, zou ik willen vragen eens te gaan kijken in de manen zelfs bij een onderdeel, bekend om de goede verzorging van de paarden. Dat bij de artillerie vanwege de hamen de manen niet geschoren kunnen worden, is niet juist.

Nu ik zeer in 't kort iets heb medegedeeld omtrent voeding, verzorging en verpleging, rest mij iets te vermelden over de resultaten, die verkregen kunnen worden. Wat mij daarover bijzonder opviel in het reeds genoemde werk „The horse and the war” was het onderstaande, dat ik onvertaald laat volgen:

„Not long ago I asked a highly-placed general officer, whose business „it is to know all about our animals in the war, what impressed him „most about the horses and mules at work in France, and he unhesitatingly replied: „Their good condition”. Well you have to see to believe, „and I can honestly say that I did not see a single really unfit horse. „A very few were probably showing signs of the daily grind and might „have been qualifying for a rest and special feeding at the base hospitals or convalescent horse depôts, but I did not see a case of debility

„or exhaustion still being retained at the front. And, of course I saw
„many thousands of animals.

„Why this should be so still something a mystery to me. You will
„pass divisions either coming out the line for rest or others going up.
„They seemend to be miles long as the guns, limbers and transport
„rumbled and rattled over the pavé, or newly-metalled roads. Without
„an exception their animals were wonderfully good and sometimes I
„thought the mules were better than the horses and then I would
„incline to favour the horses rather than the mules. I visited here
„and there and quite unannounced horse-standings of some divisional
„ammunition column, Royal Field Artillery horses, heavy battery hor-
„ses and so on. Some were within shelters just off the roadside, others
„were among the ruins of a shell-blasted village. I looked first for
„thin and debilitated horses like some of the wrecks I had made
„acquaintance with away down the line at the hospitals. I asked for
„them. when I could not find them, and was told that they did not
„exist.

„From where then, did the hospitals get their debility cases? I can
„only infer that the authorities concerned do realize that prompt
„evacuation of the sick and the worn is the best policy — and that
„to hang on to them at the front too long is to jeopardize the life of
„the horse and to delay his complete recovery so long that his main-
„tenance while out of action becomes a doubtful proposition from a
„financial point of view”.

Helaas was in ons gemobiliseerd leger niet met den besten wil een
dergelijk gunstige verklaring te geven van de conditie van alle paar-
den. Er waren te veel onderdeelen, waar deze conditie te wenschen
overliet; en het waren niet alleen onderdeelen van onbereden korpsen,
die hieraan schuldig waren, zelfs onderdeelen, waar bereden officieren
aan het hoofd stonden, kon men vinden met niet een enkel paard, maar
het gros van de paarden in onvoldoende conditie. Wat de paarden
aangaat, ingedeeld bij onbereden korpsen, ook hiermede waren aan het
Engelsche front moeilijkheden. Dit laat zich eenigszins begrijpen, onbe-
kend maakt onbeminde en het is moeilijk belangstelling te hebben voor
iets, waarvan men totaal geen verstand heeft. Het is het geval van
,the square peg in the round hole”. In het Engelsche leger trachtte
men daaraan tegemoet te komen door het aanstellen van „Chief-horse-
masters”, die weer onder zich hadden „sub-ordinate-horsemasters. Deze
„horsemasters, experts in horse and stable management” waren belast
met de contrôle, het geven van adviezen over de paarden van de onbe-
reden korpsen, trainen enz. Bovendien heeft men bij den veterinairen
dienst cursussen georganiseerd voor de instructie van onbereden offi-
cieren en onderofficieren omtrent behandeling enz. van paarden. Een
dergelijk cursus duurde 10 dagen.

Bij de divisie, waar ik het voorrecht had te dienen, was ook een
cavalerieofficier van den Staf der Divisie belast met de contrôle en

werden bij de bereden cursussen gehouden voor infanterieofficieren en onderofficieren over de behandeling van paarden. Bij infanterie-korps-treinen werden wachtmeesters ingedeeld, speciaal om op de paarden toezicht te houden. Er was toen echter reeds veel kwaad geschied.

Het is merkwaardig hoe gemakkelijk en snel men de conditie van goed doorvoede, goed getrainde paarden kan bederven en hoe moeilijk en langzaam het gaat ondervoede, oververmoeide paarden weer op de been te krijgen. Voor zoover ik kan nagaan, was de slechte conditie van de paarden, waar deze bestond, te wijten aan gebrek aan toezicht, waardoor de paarden niet kregen, wat hun toekwam. De haver was in dien tijd zeer duur en bijna niet te krijgen. Zelfs bij zeer strenge controle werd nog haver gestolen.

Ik hoop, dat de gastvrijheid, waarvoor mijn besten dank, mij door de Militaire Spectator voor dit artikel verleend, er een weinig toe zal bijdragen, dat in de toekomst onder alle omstandigheden van de paarden van het Nederlandsche Leger een even gunstig getuigenis zal kunnen worden afgelegd, als hierboven gegeven door den Engelschen „general officer” van de paarden aan het front.

Wilde Schlieffen Nederland overweldigen?

DOOR

J. J. G. Baron VAN VOORST TOT VOORST,
Kapitein van den Generalen Staf.

I.

Onder dezen titel schrijft de luitenant-kolonel W. Foerster, hoofdarchiefraad aan het Duitsche rijksarchief, in de „Deutsche Allgemeine Zeitung” van 30 November 1924, no. 565, om aan te toonen, dat von Moltke met de opzienbarende mededeelingen in zijn gedenkschriften, betreffende von Schlieffen's voornemen om over Roermond te marcheeren, niet de juiste toedracht van de zaak gaf. In den nieuwen druk van zijn critisch werk „Graf Schlieffen und der Weltkrieg” komt deze kundige schrijver in het kort op deze aangelegenheid terug.

Evenwel, te zelfder tijd verschijnt het eerste deel van het omvangrijke, ambtelijke Duitsche werk over de militaire gebeurtenissen van den wereldoorlog¹⁾. Bestond de Duitsche groote generale staf nog, dan zou deze arbeid „het generale stafwerk” over den oorlog 1914—'18 heeten, zooals dat betreffende 1870—'71. Thans werken tal van archiefraden hieraan, doch deze zijn oud-stafofficieren; in wezen is dus alles hetzelfde, te meer omdat de arbeid geschiedt door een bijzondere afdeeling, aan het hoofd waarvan de laatste chef van de krijgsgeschiedkundige afdeeling van den voormaligen Duitschen generalen staf staat. In dit standaardwerk nu wordt met geen woord gerept over Schlieffen's plannen ten opzichte van Nederland.

Reeds vroeger was moeite gedaan om de uitgave van Moltke's memoires te beletten, wij komen daarop nog terug. Nu deze uitgekomen zijn, blijft de voormalige groote generale staf op dit punt zwijgen, niettegenstaande in zijn werk juist het beroemde plan van December 1905 uitvoerig behandeling vindt.

Laat hij aan een zijner woordvoerders de taak om te trachten de verontwaardiging, welke Moltke's openlijke mededeeling vooral in ons land gewekt heeft, te bezweren?

In hoeverre Foerster daarin geslaagd is, zullen wij nader onderzoeken.

Te voren willen wij evenwel vaststellen, dat het met de mededeelingen uit Schlieffen's operatieplan nog steeds bij „stukwerk” blijft. Enkele gedeelten worden woordelijk aangehaald, andere of weggelaten of door de schrijvers, ook die van het stafwerk, gehuld in toelichtende beschou-

¹⁾ „Der Weltkrieg 1914—1918, Erster Band. Die „Grenschlachten im Westen”, bearbeitet im Reichsarchiv.

wingen. Wil men ons dus in staat stellen om met kennis van zaken te oordeelen, dan moet het operatieplan van Schlieffen van December 1905, zooals het door hem is opgemaakt en in het rijksarchief berust, *volledig* worden gepubliceerd.

Dit plan toch heeft voor ons ten zeerste aan betekenis gewonnen nu thans met zekerheid blijkt, dat Schlieffen's opvolger het tot 1910 handhaafde. Foerster schrijft in het hiervoren aangehaald artikel: „Erst vom Jahre 1909 an wird das Betreten holländischen Gebietes durch den rechten deutschen Heeresflügel aus der Reihe der operativen Möglichkeiten ausgeschieden”.

Wat wij moeten verstaan onder „vom Jahre 1909 an”, blijkt duidelijker uit het nieuwe stafwerk. De operatieplannen werden elk jaar in den winter vastgesteld voor het daarop volgende z.g.n. mobilisatiejaar, dat in twee kalenderjaren viel. Met het opgeven van het voornemen van den marsch door Limburg nu, ging gepaard een verplaatsing van strijdkrachten in zuidelijke richting. Nadat voor het mobilisatiejaar 1908—1909 voor het eerst een afzonderlijk legerkorps ten behoeve van de verdediging van den boven-Elzas wordt bestemd, komt „in den folgenden Jahren — von 1909 an”, zegt het generale stafwerk op blz. 62, een sterke groepeerings aldaar tot stand.

Daaruit blijkt, dat het veldtochtplan van Schlieffen, zooals ik in den Militairen Spectator van September 1923 („Over Roermond”, blz. 15) meende te kunnen aantoonen, *inderdaad voor de mobilisatiejaren 1906—1907, 1907—1908, en 1908—1909 van kracht is geweest*. De Duitse invasie heeft ons dus gedurende 3 jaren boven het hoofd gehangen.

II.

Doch nog een andere, geheel nieuwe mededeeling, in Foerster's artikel trekt de aandacht, n.l., dat Schlieffen *overtuigd was van de nadeelen*, welke voor de Duitse oorlogvoering zouden voortvloeien uit een *vijandelijk* Nederland in den rug der Duitse legers.

Daarom zou ook hij reeds toenmaals ons grondgebied hebben ontzien, indien wij niet door diplomatieke onderhandelingen aan Duitschland's zijde gebracht konden worden.¹⁾

Hij zou er in dat geval blijkbaar toe moeten overgaan met zijn noordelijke legergroep, bestaande uit 3 legers van te zamen niet minder dan 30 divisiën, een manoeuvre uit te voeren, waarbij die van von Moltke van 1914 met 10 divisiën door het défilé van Aken, nog kinderspel was! Hij verzamelt n.l. zijn Noordergroep met den rechtervleugel bij Crefeld en de opstelling der legers moest zich, naar thans blijkt, daarbij, noodgedrongen, tot zoover achterwaarts in de diepte uitstrekken, dat het concentratiegebied zelfs oostelijk van den Rijn liep.

Met deze geweldige massa wil hij ter vermijding van ons grondgebied, zooals Foerster zoowel in zijn artikel als in zijn nieuw boekwerk

¹⁾ Uit zijn studie voor een operatieplan in 1912 is bekend, dat hij rekening hield met de neutraliteit van Nederland en van Zwitserland.

over Schlieffen aangeeft, eerst in zuidelijke, daarna in westelijke richting marcheeren om bij en zuidelijk van Luik over de Maas te trekken en weder noordwestelijk naar de lijn Brussel—Namen te rukken. En dit moest blijkbaar geschieden terwijl Luik nog niet in zijn handen was, want hij wil niet trachten deze vesting te voren te overrompelen, zooals Moltke deed, doch haar aanvankelijk afsluiten en daarna blijkbaar door een met geweld doorgedreven aanval, gepaard aan een overweldigende artillerie-beschieting à la von Sauer, tot overgave dwingen. Hij beschikte dus over geen enkelen weg door Luik.

Te zelfder tijd moest de Middengroep met 13 divisiën naar het Maasgedeelte Namen—Mezières marcheeren, aldus het marschgebied van de Noordergroep ook in het zuiden afsluitend.

En toch moest de Noordergroep met de grootst mogelijke snelheid het vak Brussel—Namen bereiken. Dit was reeds uit de mededeelingen van generaal von Kuhl betreffende het plan van Schlieffen bekend en vindt men thans bij Foerster en in het stafwerk terug.

Maar over de grootscheepsche beweging van deze massale legergroep door de „enge hals van de flesch” bij en zuidelijk van Luik bewaart het stafwerk een volkomen stilzwijgen, terwijl de samenstellers in 6 volle bladzijden breed over allerlei bijzonderheden van het, door hen als geniaal beschouwde plan uitweiden.

Een nauwgezete studie op de kaart is voldoende om de overtuiging te doen rijpen, dat Schlieffen, indien hij ons land ontzag, nog veel grootere nadeelen in den koop moest nemen dan zijn opvolger in 1914. Daarbij komt nog dat, ten behoeve van de enorme legermacht, welke hij noordelijk van de Belgische Maas liet optreden, aldus geen voldoende spoorwegen beschikbaar zouden zijn. De verbindingen over Venlo, Roermond en Maastricht vielen dan natuurlijk uit, maar ook was dit aanvankelijk het geval met de hoogst belangrijke spoorwegen over Luik, waarvan de vitale gedeelten, de Maasbruggen, Moltke door overrompeling in handen vielen.

Er bleef zodoende aanvankelijk geen spoorlijn noordelijk van de Belgische Maas beschikbaar voor de aldaar optredende legers van de Noordergroep. Daarbij bedenke men, dat deze legers te zamen veel sterker waren dan in het plan van Moltke. Terwijl de Noordergroep, volgens den eersten druk van Foerster's werk 24 divisiën zou tellen, blijkt zij volgens de herziene uitgave te bestaan uit niet minder dan 3 legers van 30 divisiën; ook zouden, zooals het stafwerk thans mededeelt, 10 landweerbrigades noordelijk van de Maas optreden en later 6 aanvullingskorpsen volgen.

In 1914 echter opereerden noordelijk van deze rivier 2 legers van te zamen 24 divisiën en 5 landweerbrigades dus — de aanvullingskorpsen niet medegeteld — 6 divisiën en 5 landweerbrigades minder, of in getallen:

bij Schlieffen 650.000 man, later nog 230.000 man;

bij Moltke 500.000 man.

De bezwaren, moeilijkheden en nadeelen, welke uit een dergelijke beweging en in het bijzonder uit de manoeuvre om Limburg moesten voortspruiten, mogen als bekend worden verondersteld. Op deze nadeelen heeft men thans ook van Duitsche zijde het licht laten vallen ¹⁾.

III.

Foerster geeft aan dat, indien het der Duitsche diplomatie niet mocht gelukken om Nederland bij het uitbreken van den oorlog tot een vriendschappelijke overeenkomst, elders spreekt hij van bondgenootschap, te bewegen, von Schlieffen van het betreden van het Nederlandsche grondgebied afzag.

Welke redenen kan den veldmaarschalk hiertoe bewogen hebben? Voor hem golden slechts militaire motieven. Het spreekt wel haast uit elk hoofdstuk van zijn werkstukken. Schending van neutraliteit vormt bij hem geen overwegend bezwaar. Bij den sinds 1898 door hem beoogden marsch door België en Luxemburg was voor hem slechts van belang dat Luxemburg *geen leger* en België slechts een *zwak leger* had, zoodat zij geen voor de tegenpartij noemenswaardige toename in sterkte beteekenden. En het stafwerk geeft zijn gedachtengang kort en veel beteekenend weer door hier aan toe te voegen (blz. 9):

„Sonstige Bedenken aber wollte General Graf Schlieffen in einem Kriege, in dem es um den Bestand des Reiches ging, nicht gelten lassen“.

Daarentegen zag hij van een strategische omtrekking door Zwitserland af „weil dort ein kriegsbereites Heer nieder zuschlagen und die „befestigten Jurapässe zu bewältigen waren“ (a.v. blz. 54).

Alleen redenen van materieel geweld, van positieve militaire en strategische waarde gelden bij Schlieffen en Moltke. Deze laatste schreef in een door den voormaligen chef van den Oostenrijkschen generalen staf openbaar gemaakten brief ²⁾, onder dagteekening van 5 Augustus 1914:

„Wir müssen Frankreich im freien Felde fassen, dazu brauchen wir Lüttich und den Durchzug durch Belgien. Unser Vorgehen durch Belgien ist gewisz brutal, es handelt sich für uns aber um Leben und Sterben“.

Wat nu Nederland betreft zou Schlieffen, volgens den archiefraad Foerster, er niet minder van overtuigd zijn geweest welke nadeelen voor de Duitsche legerleiding uit een *vijandelijk* Nederland in den rug moesten voortspruiten. Blijkens het vorenstaande kan het dus alleen op grond van militaire machtsfactoren en hun strategischen invloed zijn, dat hij „gewillt“ was ons grondgebied te ontzien, indien het niet goedschiks ging.

1) Zie Generalleutnant Kabisch „Streitfragen des Weltkrieges 1914—1918“.

2) Feldmarschall Conrad „Aus meiner Dienstzeit“, vierter Band, 1923, blz. 193.

Men vermeene nu weer niet, dat hier de vrees voor een Engelschen inval door ons grondgebied achter zat. In zijn operatieplan toch hield Schlieffen reeds rekening met de aanwezigheid van het Engelsche expeditieleger in Antwerpen, of, wat hij echter minder waarschijnlijk achtte, met de landing daarvan te Duinkerken, Calais of Boulogne.

Wat de deur dicht doet, is dat hij ons grondgebied zoude ontzien, zelfs wanneer Engeland onze onzijdigheid schond. Want, zooals wij thans uit Foerster's boek vernemen, verwachtte hij „in de eerste plaats” de *landing* der Engelschen in Antwerpen! Hoe konden zij aldaar evenwel anders *landen*, dan na schending van ons grondgebied en doortocht langs de Schelde. En was in dat geval voor Schlieffen niet alle reden aanwezig om hetzelfde te doen in Limburg? Evenwel rept Foerster hier niet over.

IV.

Ik acht om de boven ontvouwde bezwaren, nadeelen en onwaarschijnlijkheden meer dan een reden aanwezig om de door Foerster ontwikkelde, nieuwe gezichtspunten, betreffende de door den Duitschen generalen staf voor de jaren 1906—1909 ontworpen operatiën, slechts met voorbehoud te aanvaarden.

Het is den geachten woordvoerder van dien generalen staf er om te doen, zooals hij zegt, den goeden naam van Deutschland in ons land in eere te herstellen. Hij wil het bewijs leveren, dat von Moltke, bij het neerschrijven van zijn mededeelingen omtrent Schlieffen's plannen niet over de ambtelijke stukken beschikte, zijn geheugen hem parten speelde en zijn opstel daarom als historische bron slechts een zeer betrekkelijke waarde zou hebben, hetgeen toch moet verwonderen, omdat hij toenmaals — in den zomer van 1915 — chef van den plaatsvervangenden generalen staf te Berlijn was. Evenwel vergeet Foerster, dat Moltke, blijkens diens „Erinnerungen, Briefe und Dokumente” (blz. 17) ook reeds in November 1914 gelijksoortige aantekeningen maakte. En het is in dit verband toch wel merkwaardig, dat het Deutsche stafwerk op verschillende plaatsen woordelijke aanhalingen geeft uit het gewraakte gedeelte van Moltke's werk, zonder het noodig te achten, daarop het stempel van minderwaardigheid te drukken.

Daarenboven zou Moltke verbitterd zijn geweest, omdat in het reeds toenmaals ontworpen ambtelijk werk over den oorlog slechts weinig over zijn negenjarige werkzaamheden als chef van den grooten generalen staf was vermeld, zoodat hij aan den samensteller in een uitgebreid schrijven zijn standpunt uiteen zette. Vormde de inhoud van dit verweer, dat vrijwel overeenkomt met het bewuste door zijn weduwe gepubliceerde dokument, en waarvan men, naar thans blijkt, in Berlijn reeds in 1915 kennis droeg, de aanleiding tot het „Eingreifen gewisser Persönlichkeiten” om het uitkomen van Moltke's herinneringen in 1919 te beletten (voorrede van zijn weduwe in het ten slotte in 1922 toch uitgekomen werk)?

Valt er dus menig punt aangaande het tot dusverre medegedeelde uit Schlieffen's operatieplan op te helderen, wij doen nog opmerken, dat Foerster in de eerste uitgave van zijn werk aanteekent, dat de Noordergroep sterk in de diepte geechelonneerd moest oprukken „om „*zich in de rechterflank te dekken* en spoedig tot het insluiten van „Antwerpen te kunnen overgaan”, terwijl de gespatieerde woorden niet meer in den nieuwen druk voorkomen. Achtte Schlieffen deze flankdekking niet noodig wanneer hij om Limburg marcheerde? Zoo ja, dan moet een en ander hierover in zijn operatieplan te vinden zijn.

Nu eindelijk van Duitsche zijde het groote belang van de behandeling van deze aangelegenheid voor het forum van de „wereldmeening” wordt toegegeven, mag daarbij niet langer volstaan worden met het geven van brokstukken en volzinnen uit het bewuste operatieplan, afgewisseld met door verschillende schrijvers op verschillende wijze toegeleichte, doch niet in den oorspronkelijken tekst overgelegde gedeelten.

Beschouwingen van goed of van zeer goed ingelichte personen, hoe belangwekkend deze ook zijn wanneer zij uit de bekwame pen van een Foerster of een von Kuhl voortvloeien, zijn voor ons niet van overwegend belang.

Daarom is het noodzakelijk, dat het Duitsche rijksarchief het operatieplan van den chef van den Duitschen generalen staf, opgemaakt in December 1905, onder den titel „*Krieg gegen Frankreich*”, in zijn geheel publiceert, dat is dus met het naschrift, hetwelk in het bijzonder betrekking heeft op Engeland en met alle bijbehorende door den generaal graaf von Schlieffen of diens medehelpers ter zake vervaardigde operatiekaarten, aangevende de ontworpen troepenopstellingen, troepenbewegingen en operatieve pijltekens. Daarbij niet te vergeten het ontwerp voor de concentratie van het Duitsche veldleger in het westen (Aufmarsch I), hetwelk den grondslag vormde voor dit operatieplan.

Alleen op deze wijze kan met zekerheid worden beoordeeld wat de Duitsche legerleiding gedurende de mobilisatiejaren 1906—1907, 1907—1908 en 1908—1909 met Nederland voor had.

De Standaard-artikelen en het Zwitsersche stelsel,

DOOR

W. E. VAN DAM VAN ISSELT,
Kolonel van den Generalen Staf.

Van de bekende Standaard-artikelen nopens het militaire vraagstuk, welke in hooge mate de aandacht hebben getrokken, vangt No. VII. Het beroepskader, aldus aan:

„Uit het voorgaande is gebleken, dat het beroepskader nog een zeer aanzienlijke inkrimping moet ondergaan. Er zal dus andermaal, zij het dan ook geleidelijk, een groot gedeelte van dat kader den dienst moeten verlaten”. Uit artikel No. V blijkt, dat het groote plan beoogt om per regiment infanterie als „regimentsschool” niet meer aan te houden dan 4 beroepsofficieren en 8 onderofficieren, *d.w.z. ééne vredescompagnie*, in stede van de 16 officieren en 53 onderofficieren, die thans bij het regiment zijn ingedeeld. „Het beroepskader bij den troep kan op deze wijze beperkt worden tot minder dan een derde van de tegenwoordige sterkte der officieren en minder dan een vierde van die der onderofficieren”.

Tegen deze meerdere inkrimping van het beroepspersoneel, dat dan, behalve voor de staven en de bureau's, in het vredesleger nagenoeg geheel zou komen te ontbreken en ons een aantal „beroeps-instructeurs” zou laten ongeveer gelijk aan dat van Zwitserland¹⁾, is reeds van verschillende bevoegde zijden nadrukkelijk gewaarschuwd. Zij zou zoowel een doeltreffende opleiding der dienstplichtigen in vreedstijd in hooge mate in de waagschaal stellen alsook het toch reeds zeer geringe, wellicht te zwakke verband, dat ons vredesleger als kern in het oorlogsleger vermag te leggen, nagenoeg volkomen verbreken. Bedenkt men, dat het Nederlandsche regiment infanterie in vreedstijd één bataljon telt, dan blijkt, dat bij mobilisatie een verzevenvoudiging plaats vindt, aangezien daaruit alsdan moeten voortkomen een regiment voor het veldleger van 3 bataljons, een even zoo sterk reserveregiment en een depot(bataljon), derhalve in totaal 7. Doch men is evenzeer gerechtigd om van een vernegenvoudiging te spreken, want de 3 vredescompagnieën ontplooiën zich bij mobilisatie tot $7 \times 4 = 28$ compagnieën. Wat dit voor den samenhang en voor de aanwezigheid van volkomen geroutineerd personeel in de oorlogseenheden zeggen wil, beseft men door zich in herinnering te brengen, hoe Minister Colijn, toen in de jaren 1911 tot 1913 een scherpe strijd over de reorganisatie van ons leger, inzonderheid van de infanterie, gestreden is, als eisch stelde, dat van elk der in oorlogstijd aanwezige 72 bataljons infanterie van het veld-

¹⁾ Hier had men in 1923 bij de infanterie 105 beroepsinstructeurs in de officiers-rangen.

leger de stam of kern reeds in vreedetijd aanwezig zou zijn. Hij werd daarin door verscheidene gezaghebbenden uit het eigen wapen gesteund. Met verschillende anderen heeft schrijver dezer zich toen voor een methodisch doorgevoerd verdubbelingsstelsel uitgesproken¹⁾, doch, naast enkele nevenoverwegingen, heeft destijds de eisch eener volkomen paraatheid het pleit gewonnen en zijn de kaders voor de 72 bataljons in het leven geroepen, wat later tot veel malaise en de bekende afvloeiing geleid heeft.

Nu wordt dadelijk toegegeven, dat 1925 niet anno 1912 is en dat de omstandigheden zeer gewijzigd zijn, doch er bestaat ook een zeer ruime marge tusschen een oorlogsleger, waarvan het geraamte in vreedetijd *volkomen* aanwezig is en één, dat zich in de verhouding van 1 : 7 à 9 ontplooit. Ondanks deze ingrijpende wijziging, welke nog niet ingeleefd en allermint, wat een deugdelijke, krachtens doelmatige opleiding verkregen oorlogsaanvoering betreft, methodisch doorgevoerd is, wil de Standaard ons thans doen gelooven, dat een vredescompagnie zich tot 7 bataljons van 4 compagnieën ontplooiën kan, waarmede de verhouding 1 : 28 worden zou. Dit nauwelijks 10 jaar, nadat met argumenten van dusdanige waarde, dat het pleit ten slotte gewonnen werd, betoogd is, hoe het actieve leger in vreedetijd in beeld geheel aanwezig zijn moest, zoodat men toen, de landweer in rekening brengende, voor mobilisatie *hoogstens* van een verdubbeling spreken mocht!²⁾

Bovenbedoelde geweldige ontplooiing tot het oorlogsleger, waarbij vrijwel elk verband met de vredeskern ontbreekt, secundo de ondragelijke druk, welke er op de intellectueelen gelegd wordt door strikt algemeenen dienstplicht met langdurigen opleidingstijd tot verlofsofficier en -onderofficier³⁾, alsmede tertio de onmogelijkheid om jaarlijks een zóó groot aantal verlofsofficieren *doelmatig* ook *praktisch* te oefenen in een vredesleger met zulk een klein aantal oefeneenheden, maken m.i., dat het plan voor de eerstkomende tijden, ondanks enkele goede zijden, als onuitvoerbaar ter zijde moet gesteld worden.

Gelet hierop zou men verder het zwijgen tot het Standaardplan kunnen doen, temeer, omdat de Standaard de eigen grondslagen weldra zelf aangetast heeft⁴⁾ en men politieke legerorganisatiën, in het jaar U—1 met grooten ophef den volke aangeboden (waarin het jaar U dat is van het losbarsten van een politiek strategisch offensief), altijd onder benefice van inventaris aanvaardden moet. Maar toch is het nuttig en leerrijk om geregeld na te gaan, welke de ervaringen zijn in het eenige

¹⁾ Andermaal heb ik dat met klem voor het *geheele* actieve leger bepleit in een voordracht in Krijgswetenschap. 1918/19, blz. 271 tot 277.

²⁾ Het actieve leger telde destijds 72 bataljons, de landweer slechts 48 bataljons infanterie.

³⁾ 15 à 18 maanden voor *alle* lichamelijk geschikte intellectuele krachten uit de *geheele* jaarklasse à 70.000 man, ter opleiding tot verlofsonderofficier of -officier.

⁴⁾ De reductie van het aantal officieren-instructeurs werd van 168 tot 136 teruggebracht. „Het aantal van 8 onderofficieren per regiment infanterie, zooals werd voorgesteld, is beslist veel en veel te klein”.

land, n.l. Zwitserland, dat nagenoeg volkomen het stelsel bezit, waarheen de Standaard ons zou willen voeren. Het Zwitsersche stelsel is in vele opzichten een prachtig weerstelsel voor een volk, dat het waard is. De strikt algemeene dienstplicht, welke er bestaat ¹⁾, de parate geest in de legerorganisatie, de afdoende grensdekking, welke er reeds sedert vele tientallen jaren bestond, de vele korte herhalingsoefeningen steeds in oorlogsverbanden, waardoor elke herfstopkomst feitelijk tevens een mobilisatie is, vormen, naast het zeer populaire schieten, dat echter niet inhaerent aan het stelsel is, even zoovele aantrekkelijke zijden. Voor een volk met **ook in vreedstijd sterk ontwikkelden** gemeenschapszin en vaderlandsliefde, waar in alle lagen des volks een deugdelijk onderwijs, ook op gebied van sport en gymnastiek genoten wordt, zoodat de korte militaire opleiding slechts de kroon op het werk zet, een volk, waarvan de individuen in vreedstijd niet sterk egocentrisch denken en handelen, vormt het Zwitsersche stelsel een voortreffelijk stelsel. Maar toch is men zelfs in Zwitserland niet onverdeeld tevreden over de uitkomsten, en is het voor ons, *thans meer nog dan voorheen*, van belang kennis te nemen van de klachten over de verkregen uitkomsten en van de stroomingen, welke daar bestaan om tot verbetering te komen.

De drang om voor de hoogere functiën tot beroepsofficieren te geraken, voor wie het vredesberoep meer kan zijn dan een nuttig en aangenaam intermezzo op het hoofdberoep, dagteekent reeds van vóór den oorlog en is voor een klein gedeelte reeds in vervulling getreden (Korpscommn. en vele stafofficieren; voorts zijn verschillende Divisiecommn. tevens instructeur).

Voor al na de mobilisatiejaren is daarbij gekomen drang naar verlenging van den werkelijk zeer korten eerste-oefeningstijd ²⁾. Bij verschillende Wapens is deze dan ook geleidelijk een weinig verhoogd. Speciaal in de laatste jaren komt daarbij nog een streven om verband te leggen tusschen het z.g. vredesleger, de recrutescholen, en de oorlogsverbanden. Dit verband bestaat in het Zwitsersche leger nagenoeg niet, omdat de manschappen eerst na het doorloopen van die school als geoefend maar beschouwd en dan, zooveel mogelijk plaatselijk, bij een oorlogseenheid ingedeeld werden. De compagniescommandant ziet zijn manschappen het eerst bij hun eerste herhalingsoefening. Het is mij steeds niet duidelijk geweest, waarom in het Zwitsersche leger het verband tusschen de vredesopleiding (recruteschool) en de indeeling in het oorlogsbataljon — men zou bijna zeggen: moedwillig — verre gehouden wordt. Nu tijdens de mobilisatie de eischen, aan een oorlogseenheid te stellen, weer duidelijker op den voorgrond getreden zijn, wordt er de laatste jaren in tal van artikelen in de *Revue militaire suisse* krachtig op aangedrongen om een zóó nauw mogelijk verband te leggen tusschen vredes

¹⁾ Men is na den oorlog voor enkele lichtingen daarvan af geraakt, doch voert dezen thans geleidelijk weer in. Echter een zeer strenge keuring.

²⁾ De infanterist dient er 65 dagen voor eerste oefening; de eischen gingen tot 4, en zelfs tot 6 maanden!

(oefenings)- en oorlogseenheden, als de omstandigheden zulks in het Zwitsersche stelsel toelaten. Dit verband nu zouden wij moedwillig gaan verbreken, door de kern van de geheele strijdmacht terug te brengen tot $\frac{1}{28}$ van de oorlogsorganisatie, waardoor van een *ontplooiing* uit de kern geen sprake meer zijn kan, en het oorlogsleger een bij mobilisatie *geheel nieuw* op te zetten organisatie wordt ¹⁾.

Een laatste Zwitsersche klacht betreft de opleiding van den troep en van de kaders, welke onvoldoende geoordeeld worden als gevolg van gemis aan eenheid en centrale leiding, aan onvoldoende overwicht, ervaring en technische kennis bij de onderwijzers (verlofskaders). Een zeer belangwekkend artikel daaromtrent, getiteld „L'éducation militaire suisse”, vindt men in de Revue militaire en Suisse van September 1924. Schrijver daarvan, luitenant-kolonel van den Generalen Staf Bopp stelt voorop, dat noch het getal noch de materiele uitrusting het gemis van een goede oefening en opleiding van een troep kunnen vergoeden, en dat vooral de recrutescholen (eerste oefening) een stempel drukken op de militaire opleiding van den troep. Vervolgens nagaande, hoe het daarmee gesteld is in het Zwitsersche leger, constateert schrijver, dat de jonge militiekaders van de compagnie met den besten geest bezielde zijn, „mais ils ne possèdent point une préparation suffisante à la tâche pédagogique qui leur est imposée. Quels frottements, quelles méprises pédagogiques, quelles divergences de vues nous devons surmonter dans ces unités improvisées pour obtenir de l'ensemble du cadre un travail d'un rendement efficace”. Volgens schrijver trekken alleen „les très bons caractères” partij van het feit, dat zij geroepen worden zóó spoedig als onderwijzers op te treden; het groote gros profiteert daarvan zeer weinig. „Bref, la méthode provoque un travail superficiel ce qui est déjà le danger d'une instruction de brève durée. L'inexpérience de nos cadres est en relation directe avec l'organisation de nos unités d'instruction. Les officiers et les sous-officiers n'ont pas la possibilité de s'impregner d'une tradition militaire, privilégiée des armées permanentes. Ce manque de tradition se traduit par un manque d'autorité chez les chefs. L'éducation militaire souffre de ce que nos cadres manquent des bases primaires solides, qui leur vaudrait un ascendant naturel sur les hommes”. Wanneer men nu hierbij nog voegt de zoo aanstonds aan te halen klacht over de waarde, der onderofficieren, dan geeft zulks een vreemden dunk van het stelsel van de Standaard, die met ophef (want het werd cursief gedrukt) als een der groote voordeelen van het aanbevolen stelsel vooropstelt: „Het voor de compagnie bestemde verlofskader (louter 20 à 21 jarigen, pas van de scholen voor verlofsofficieren en -onderofficieren gekomen) moet dan zelf die compagnie geheel opleiden”. Deze encadreering en instructie kunnen onmogelijk betere uitkomsten schenken dan de Zwitsersche,

¹⁾ Wel blijven de opgeleide recrutenploegen als *geheele* compagnieën in het oorlogsleger bestaan, doch dit brengt het nadeel mede, dat men daar geheele compagnieën 20-jarigen, maar ook 28-jarigen vindt, enz.

want volgens het Standaardvoorstel zouden dan alle Nederlandsche instructie-kaders 21 jaar oud zijn, en 6 à 9 maanden gediend hebben (natuurlijk de enkele beroepsinstructeurs uitgezonderd). De Zwitsersche kaders, die bij de recrutenscholen optreden, zijn doorgaans veel ouder en hebben, door hun groot aantal scholen, cursussen en herhalingsoefeningen, ook reeds vrij lang gediend: wie er eerste luitenant wordt 274 dagen of 9 maanden, een kapitein 413 dagen of bijna 14 maanden. De ten onzent met het Standaardstelsel te verkrijgen uitkomsten kunnen derhalve niet gunstiger zijn dan die, welke in Zwitserland verkregen worden. ¹⁾

De Zwitsersche Schr. stelt dan de vraag: hoe verbetering te brengen in de militaire opleiding en zegt: zie voor de oplossing naar het burgerleven, naar de organisatie van de lagere, middelbare en hooge scholen, naar die van de burgerbedrijven, in kunsten, landbouw, bureau's, fabrieken, enz. Overal vindt men, als geraamte van de geheele organisatie, als dragers der traditie, als onderwijzend en leidend element „un corps enseignant permanent, travaillant systématiquement d'après un programme défini. L'enseignement est non seulement réglé par des directives écrites, mais soutenu par une tradition respectée et, de plus, constamment influencée par le travail pratique et personnel des professeurs”.

Schr. bepleit dan meerdere concentratie der recrutenscholen, grootere continuïteit in de instructeurs, grootere continuïteit in de opleiding, welke, voor eenige compagnieën achter elkaar in dezelfde recruitenschool plaats vindend, bijna het geheele dienstjaar nemen zou, wijst terloops op „le problème des plus importants que de raccorder le travail des unités de troupes et celui des écoles de recrues” (oorlogs- en vredesverbanden), om ten slotte, wat het onderofficierskorps betreft, een pleidooi te leveren voor „cadres volontaires”, bestaande uit beroepsonderofficieren en „cadres semi-permanents” (vrijwillig nadienen). Over het gehalte van de bestaande onderofficieren volgens het Zwitsersche stelsel is Schr. slecht te spreken, want hij schrijft over „l'optimisme néfaste qui a empêché jusqu'à nos jours une amélioration positive de la situation de notre corps des sous-officiers”. In Zwitserland denkt men bijna uitsluitend aan de militaire waarde, en slechts zeer zelden aan de materiele positie der militaire leiders. Het woord „situation” is derhalve uitsluitend in eerstgenoemden zin bedoeld.

Wij achtten de denkbeelden van den Zwitserschen Stafoverste, die zeker niet de eerste de beste is, belangrijk genoeg om ze hier, ten deele woordelijk, aan te halen. Onze herhalingsoefeningen met bataljons van 6, 7 à 800 man, waarbij al het dienstplichtige kader in zijn rang intreedt en, daar het beroepselement dan verdwijnend klein is, bijna gere-

1) Wat zou er van onze lagere of volksschool terecht komen, indien alle onderwijzers en onderwijzeressen steeds 21 jaar oud waren, en pas van de kweekscholen gekomen??

geld niet alleen als aanvoerder, doch ook als instructeur bij de exercitiën en oefeningen optreden moet, vinden meerendeels reeds plaats volgens het Zwitsersche stelsel, hetwelk zelfs in een zóó bevoorrecht militair volk als de Zwitsers vormen, lang geen onverdeelde instemming meer vindt, zooals ook hiervóór bleek. Naast vele nadeelen behouden wij bij die herhalingsoefeningen, in vergelijking tot Zwitserland toch altijd het groote voordeel van een veel langeren eerste-oefeningstijd, waardoor bij bedoelde oefeningen — en ook later e.g. bij in te voeren herhalingsoefeningen voor de reservetroepen — voortgebouwd wordt op een veel hechteren (of moet ik schrijven: minder insoliden?) grondslag, tijdens den eerste-oefeningstijd gelegd. Maar wanneer men nu, zooals de Standaard voorslaat, ook de waarde van dien grondslag in bedenkelijke mate gaat aantasten door het beroepskader thans nog te vierendeelen, waardoor het opleidingswerk in het vredesleger (een werk, dat er niet minder om wordt, omdat de sterkte der lichteing gehandhaafd blijft) andermaal voor een belangrijk deel overgenomen worden moet door militiekaders, die er, ook de Zwitsersche ervaring leert zulks, zeker op 20 à 21 jarigen leeftijd noch opgeleid noch berekend voor zijn, dan blijft er van dat ééne geschetste voordeel slechts bitter weinig over. Opleiding en verband zullen er gevoelig door lijden. Hierbij komt nog, dat de taak van de weinige overblijvende beroepsofficieren wederom enorm verzawaard worden zal; men denke aan den beroepskapitein, die telken jare, bijgestaan door 3 luitenants, 6 onderofficieren¹⁾ en verder veelal jong en onervaren verlofskader, 2 maal 275 recruten zal moeten opleiden met al, wat daaraan inzake uitzoeken en vormen van specialisten en kader vastzit.²⁾ De Standaard zingt herhaalde malen een loflied op deze *grootte* scholen, welke geheele oorlogscompagnieën afleveren. Zoozeer als herhalingsoefeningen met dergelijke sterke verbanden toe te juichen zijn, zoozeer achten wij een eerste opleiding in dergelijke verbanden af te keuren; uit paedagogisch oogpunt verdienen beperkte scholen (40 à 60 dienstplichtigen) in *alle* opzichten de voorkeur boven zóó sterke.

Volkomen terecht heeft overste de Gelder in zijn jongste voordracht in Krijgswetenschap er op gewezen, hoezeer een oefenstelsel, waarbij de kaders tweemaal 's jaars, gedurende 5½ maand, recruten oefenen en de resterende maand aan herhalingsoefeningen mogen wijden, wel het onderste uit de kan haalt. Ook in het besproken artikel vindt men daarvan een reflex, want de Zwitsersche Schr. zegt: „Enfin les instructeurs professionnels, eux aussi, subissent l'influence du système actuel. Ils sont les seuls hommes de métier, les gardiens de la tradition; or, ils passent d'une école de recrues à des cours d'officiers, ou vice-versa, sans jamais pouvoir professer d'une manière continue. Ils se promènent d'une place d'armes à une autre, gaspillant les

1) In de 8 beroepsonderofficieren per eenheid bevinden zich minstens 2 man administratief kader.

2) Elk regiment infanterie ontvangt thans jaarlijks ongeveer $225 + 325 = 550$ recruten

expériences acquises et perdant peu à peu de leur bonne volonté. Le feu sacré de la profession s'éteint dans une routine stérile''.

Men ziet, ook met het Zwitsersche stelsel zijn de ervaringen niet onverdeeld gunstig. Beroepsofficieren in de hoogere rangen, verlenging van den eerste-oefeningstijd, vermeerdering van het aantal beroeps-instructeurs, invoering van beroeps- en semi-beroepsonderofficieren zijn evenzoovele desiderata, reeds sedert jaren in Zwitsersche militaire kringen uitgesproken, welke, indien zij geheel in vervulling traden, vele der grondslagen van het zuivere militiestelsel aantasten en van het Zwitsersche leger feitelijk een kader-militie-leger met nog steeds zeer korten oefentijd zouden maken. In elk geval mogen deze desiderata en ook de hier aangehaalde bezwaren en nadeelen, in Zwitserland onder-vonden, ons een waarschuwing vormen om niet in te gaan op de kern der Standaardvoorstellen, welke ons, ook voor het leger eerste linie, op bedenkelijke wijze zouden doen afglijden in de richting van het Zwit-sersche stelsel, en leiden tot een uiterste minimum, hetwelk juist in Zwit-serland zeer velen vaarwel willen zeggen. Volkomen kunnen wij ons ver-eenigen met wat het toemalige lid der Tweede Kamer H. C o l i j n aldaar op 17 November 1922 opmerkte: „Ik geloof, dat bij het scheren van het veldleger hier en daar het mes reeds is uitgegleden en men in het vleesch terecht gekomen is''.

Graaf von Schlieffen. Eene boekbespreking.

DOOR

B. VAN SLOBBE,
Kapitein van den Generalen Staf.

„Cannae”¹⁾, de verzameling der werken van VON SCHLIEFFEN, verscheen in 1913. Daar het boek was uitgekocht, heeft de firma MITTLER & SOHN te Berlijn eenen tweeden druk ervan het licht doen zien. Deze uitgave is zeer goed verzorgd. Wel werd de stof, in verband met de kosten, eenigszins beperkt, o.a. wat betreft de beschouwingen over de krijgsverrichtingen van FREDERIK DE GROOTE en NAPOLEON, doch het geheel heeft er niet onder geleden. De leer van SCHLIEFFEN treedt nog voldoende duidelijk naar voren.

Het was, beziend met de denbeelden van Graaf SCHLIEFFEN, dat het Deutsche leger in 1914 ten strijde trok. Gedurende de jaren, dat hij aan het hoofd stond van den Deutschen Generalen Staf (1891—1905), heeft SCHLIEFFEN zijn leer ingang doen vinden bij de officieren van dien staf en ook, nadat hij den dienst had verlaten, oefende hij door middel van zijne geschriften eenen grooten invloed uit op de strategische denkbepelden van het Deutsche leger.

Hij heeft de leer van de groote Deutsche schrijvers, van welke vooral CLAUSEWITZ naar voren naar voren treedt, verder ontwikkeld, de theorie van den vernietigingsslag in eenen nieuwen vorm gegoten en haar toegepast bij manoeuvres en oefeningen. Hij heeft deze theorie tot uiting gebracht in de Deutsche operatieplannen.

Wie denkt niet, waneer er sprake is van het Deutsche operatieplan tegen Frankrijk, onmiddellijk aan SCHLIEFFEN.

Het plan SCHLIEFFEN, dat, uitgevoerd, moest leiden tot de snelle vernietiging van het Fransche leger, is meermalen door hem zelf gewijzigd, maar het bleef toch steeds uitgaan van het hoofdbeginsel, met een zeer sterken rechtervleugel den vijand omtrekken of omvatten, teneinde zijne opstelling samen te drukken tot eenen vorm, waarin hij onder ongunstige omstandigheden den strijd om de eindbeslissing moest aanvaarden.

---

1) „Cannae”, Generalfeldmarschall Graf von Schlieffen met eene inleiding en eene levensbeschrijving door General der Infanterie Frhr. von Freytag Loringhoven.

Reeds vóór 1914 had het Duitsche operatieplan de volle belangstelling van het buitenland. Uit de theorieën van SCHLIEFFEN, uit de uitlatingen van meerdere schrijvers en uit de ontwikkeling van het Duitsche spoorwegnet trok men conclusies, die later bleken niet ver bezijden de waarheid te zijn geweest.

In hoeverre had VON MOLTKE, de opvolger van SCHLIEFFEN, de plannen gewijzigd? Daarover verkeerde men in 1914 in onzekerheid. Het was voor ons land eene groote verlichting, toen bleek, dat de Duitsche legers ons grondgebied zouden ontzien.

Was het plan SCHLIEFFEN uitgevoerd, dan zou, men mag dit wel als vaststaande aannemen, de Duitsche uiterste rechtevleugel door Limburg zijn gegaan. In zijne studie „Over Roermond” toont J. J. G. Baron VAN VOORST TOT VOORST dit o.i. voldoende duidelijk aan.

Zouden de operatiën volgens het plan SCHLIEFFEN betere resultaten hebben opgeleverd dan die, welke door de Duitschers in 1914 zijn uitgevoerd? De meeste Duitsche schrijvers beantwoorden deze vraag bevestigend. Ongetwijfeld zou het voor de Franschen, indien zij hun operatieplan van 1914 (plan XVII) hadden gevolgd, moeilijk zijn geweest om zich, nadat zij de Duitsche groepeeringszaken hebben onderkend, tijdig tegen de manoeuvre te weer te stellen.

Voor de studie der Krijgsverrichtingen uit de eerste weken van den oorlog op het Westfront is de kennis der denkbeelden van SCHLIEFFEN onontbeerlijk. Maar ook de oorlog op het Oostfront moet onder het licht van de Schlieffensche leer worden gezien.

SCHLIEFFEN had de voorbereiding van den tweefrontenoorlog, onder zijnen voorganger begonnen, voortgezet. De operatiën in Oost-Pruisen hebben plaats gehad, zooals SCHLIEFFEN ze had gedacht. TANNENBERG is een tweede Cannae geworden, de zuivere Schlieffensche slag. Ook de slag aan de Masurische meren geschiedde volgens zijne theoriën, zooals trouwens de geheele oorlogvoering op het Oostelijk front, zooover deze niet te veel onder den invloed stond van den stellingkrijg.

Men beweert wel, dat SCHLIEFFEN uitsluitend de dubbele omvatting predikte. Uit zijn geschriften en uit het operatieplan voor het Westen blijkt, dat dit niet het geval is. SCHLIEFFEN geeft zelf aan, dat met de millioenenlegers van den tegenwoordigen tijd de vernietigingsslag à la HANNIBAL niet meer mogelijk is. Hij wenscht bij de oorlogvoering met zulke legers een voorwaarts gaan in een breed front om, wanneer deelen van het aanvallende leger frontaal worden tegengehouden, overvleugelende deelen te doen doorgaan, teneinde daardoor te geraken tot de omvatting en vervolgens tot de omsingeling. Hij ontkent de mogelijkheid om bij de groote fronten eerst vast te stellen, waar de hoofdaanval moet plaats hebben. Men zou dan naar zijne meening te laat zijn voor de beslissing, dus wil hij, terstond zooveel mogelijk krachten inzettend, de massa, bestemd voor den hoofdstoot, daar plaatsen, waar naar alle waarschijnlijkheid de grootste resultaten zijn te verkrijgen. Hij houdt er rekening mee, dat het opgezette manoeuvre-

plan kan mislukken en geeft aan, dat men zijne toevlucht zal moeten nemen tot eene doorbreking, wanneer de vijand zijn front zoo breed heeft genomen, dat eene actie op vleugel of flank geen voldoende succes kan brengen.

SCHLIEFFEN verwerpt niet de theorie van VON MOLTKE, dat de strategie de leer der „Aushilfen” is.

In ieder geval wil SCHLIEFFEN, dat naar de vernietiging van den vijand wordt gestreefd. En daarvoor acht hij de dubbele omvatting wel den meest gewenschten aanvalsvorm, zooals blijkt uit zijne beschouwingen over vroegere veldtochten.

Men moet bedenken, dat bij die veldtochten de fronten niet uitgebreid waren, ruimte om te manoeuvreeren aanwezig was en de kracht der verdediging niet zoo groot was als tegenwoordig.

SCHLIEFFEN is in zijne beschouwingen niet altijd objectief. Hij bezit de vroegere veldtochten als de strateeg, die er leering uit wil trekken. Daarom komt de krijgsgeschiedenis nog al eens in de verdrukking. Hij beoordeelt de slagen uit het oogpunt van zijne leer en houdt niet altijd rekening met de beginselen, welke bij den veldheer, die den slag leverde voorzaten. De aanvalsvormen zijn voor hem slechts van belang, zooover zij als Cannaeopogingen kunnen worden beschouwd. VON MOLTKE laat hij somtijds uitgaan van de Schlieffense theorieën. Napoleon vindt in hem niet steeds een bewonderaar.

De strategie, die in een veldtocht is toegepast, kan men menigmaal uit verschillende oogpunten beschouwen.

Hetgeen SCHLIEFFEN ons voorhoudt als de strategie van Napoleon wijkt nog al aanzienlijk af van hetgeen b.v. CAMON in zijn „Le système de guerre de Napoleon” als Napoleontische strategie aangeeft.

Dit is niet te verwonderen. Van Fransche zijde beweert men menigmaal, dat CLAUSEWITZ „la doctrine de guerre” van Napoleon heeft verkondigd, CAMON meent zelfs, dat CLAUSEWITZ de Napoleontische strategie als voorbeeld heeft willen nemen, maar het geheim ervan niet heeft begrepen. Duitsche schrijvers slaan Napoleon minder hoog aan. SCHLIEFFEN stelt hem positief achter bij Frederik de Groote. Het nationaliteitsgevoel speelt bij deze waardeeringen eenen grooten rol.

Het minder objectieve doet niets af aan de waarde van het werk van SCHLIEFFEN. Hij wil ons niet FREDERIK DE GROOTE of BENEDEK of NAPOLEON of MOLTKE leeren kennen, hij wil ons de vernietigings-theorie van SCHLIEFFEN instampen.

En deze theorie moeten we leeren kennen om het Duitsche leger van 1914 te kunnen begrijpen. Aan den eenen kant zegt men, dat het Duitsche leger door SCHLIEFFEN verkeerd is gevormd, dat het willen toepassen van de vernietigingsgedachte leidde tot krachtoverspanning; aan den anderen kant wijst men erop, dat, waar de strategie van SCHLIEFFEN consequent werd toegepast, de resultaten veelal afdoende waren.

Hoe het ook zij, was het vóór 1914 van belang kennis te nemen van de Schlieffensche leer, nu is het dit niet minder. „Cannae” wordt dan ook ter bestudeering ten zeerste aanbevolen.

In hoever de theoriën van SCHLIEFFEN invloed hebben gehad op de Duitsche operatiën, wordt uiteengezet door Wolfgang Foerster, Oberarchivrat am Reichsarchiv en Oberstleutnant a. D. in zijn werk: „Graf SCHLIEFFEN und der Weltkrieg”.

Ook van dit werk is bij MITTLER & SOHN een tweede druk verschenen. De schrijver heeft zijne beschouwingen in waarde kunnen doen toenemen, omdat hij na het verschijnen van den eersten druk over meerdere bronnen de beschikking kreeg.

Het boek behandelt het Duitsche operatieplan, de operatiën tot den Marneslag, de strategie van FALKENHAYN en het groote Duitsche voorjaarsoffensief van 1918.

Het spreekt vanzelf, dat, waar de schrijver, doordrongen van de waarde der Schlieffensche leer, de krijgsverrichtingen van den wereldoorlog aan die leer toetst, hij gemakkelijk nu en dan den indruk maakt, zich wat te veel door zijne bewondering voor SCHLIEFFEN te laten meevoeren. Dit neemt niet weg, dat het werk wetenschappelijk hoog staat en de bestudeering overwaard is.

Mededeeling der Redactie.

De bespreking der tijdschriften N. O. I. vangt aan na de verschijning van de Januari-nummers van den jaargang 1925.

Boekbespreking.

Prise de Nowo-Georgiewsk par les Allemands en Aout 1915. Avec une planche hors texte. ROBERT NORMAND, Colonel du génie breveté. *Nancy-Paris-Strasbourg*, 1924. BERGER—LEVRAULT. (Prix: 2 fr. 50).

Aan de hand van gegevens, voorkomende in „Die Eroberung von Novo-Georgiewsk” en in „Heerestechnik” (Apr. Mei '23), geeft Kolonel ROBERT NORMAND in vorenstaand werkje een overzicht van de krijgsbedrijven, welke hebben geleid tot de capitulatie van Nowo-Georgiewsk.

Toegelicht door een duidelijk kaartje, worden achtereenvolgens de insluiting (voltooid op 10 Augustus '15) en de voorbereidingen tot den aanval (10—12 Augustus) besproken. De keuze van het aanvalfront (het N. O. gedeelte van den buitensten fortengordel) werd beheerscht door de aanwezigheid van een spoorbaan (aanvoer munitie) die nog wel het sterkste gedeelte van het front doorsneed.

Aan *zware* artillerie op het aanvalfront beschikte Generaal VON BESELER o.m. over: 2 bt. 42 c.M. (marinegeschut), 1 bt. 42 c.M., 5 bt. 30.5 c.M., 11 bt. 15 c.M. houw., 2 mortier bt. 21 c.M. Mijnwerpers waren niet aanwezig. Op een front van 4 K.M. werkten in totaal 35 bt.

In den namiddag van 12 Aug. waren de voorbereidingen voltooid en op 13 Aug. had de aanval, op de vooruitgeschoven Russische stelling, met succes plaats. De Duitschers konden zich op $\pm$ 2 K.M. afstand van den buitensten gordel ingraven, terwijl de zware artillerie inmiddels nieuwe, dichterbij gelegen stellingen innam.

Gelijktijdig met den aanval op het Noordoostelijk front werd ook op andere fronten min of meer terrein gewonnen.

Op 14 Aug. werd het art.vuur heropend en op den 15en met kracht voortgezet, waardoor het den aanvaller gelukte, zij het onder zware verliezen door flankerend mitr. vuur, zich op het aanvalfront vooruit te werken tot aan de ijzerdraadversperringen. In den nam. van 16 Aug. drongen de Duitschers in een tweetal forten binnen, waardoor een bres in den gordel ontstond. Op de andere fronten werkte de aanvaller zich tot op 2 à 4 K.M. van de buitenste forten vooruit.

Op 17 en 18 Augustus werd de bres verbreed en vielen op het aanvalfront alle buitenste forten in handen der Duitschers. De aanvaller drong nu door tot de Wkra, waarover alle bruggen onbruikbaar waren. Dit riviertje werd niet verdedigd en kon dan ook in den avond van den 18en en in den morgen van den 19en worden overschreden, waarna de Duitschers zich nestelden op enkele honderden meters van den binnensten fortengordel. Reeds in den namiddag is deze gordel van oude werken doorbroken en wordt de enceinte bereikt. Op 20 Aug. te 4.00 nam. capituleert de Russische bevelhebber.

Schr. geeft ten slotte enkele leerzame gevolgtrekkingen. Het steeds dalende moreel der Russen, de nagenoeg uitsluitend passieve verdediging en het gebrek aan organisatie (zoo stond bijv. de munitieaanvulling stop op het meest bedreigde front) moeten wel als de hoofdoorzaken van den snellen ondergang der vesting worden aangemerkt.

Een aardig boekje, waarvan wij de lezing gaarne aanbevelen. R.

Manuel pratique de tir et d'appréciation des distances. ALBERT VILLEDIEU, Capitaine d'artillerie. *Nancy-Paris-Strasbourg*, 1924. BERGER LEVRAULT.

Een helder geschreven en goed geïllustreerde handleiding ten dienste van het voorondericht. Na enkele definitives, volgt eene beschrijving van het geweer, van de richtmiddelen en van de munitie. Daarna wordt het richten verklaard en worden vervolgens schietoefeningen op verkleinde afstanden vermeld. Ten slotte een korte verhandeling over het schatten van afstanden.

De Fransche jongelingschap kan met dit boekje zeer zeker haar voordeel doen. R.

La bataille de l'Yser. Examen critique d'une étude de M. L. Madelin. CHARLES MERZBACH, Colonel B.E.M. *Bruxelles*, RENÉ VAN SULPER.

In de „Revue des Deux Mondes” van 1 en 15 Augustus '24 komt, van de hand van M. MADELIN, een studie voor, getiteld: *Nos grands Chefs: Le Maréchal Foch*”, waarin, naar de meening van kolonel MERZBACH, onjuistheden voorkomen met betrekking tot het aandeel, dat het Belgische leger in den grooten oorlog heeft gehad.

Schr. wijst op de onjuiste voorstelling door MADELIN gegeven van den terugtocht — en de wijze waarop deze werd gedekt — van de Belgische divisieën uit Antwerpen. Volgens MADELIN konden deze troepen, uitgeput als zij waren, geen krachtige barrière meer vormen op den uitersten linkervleugel tusschen de Oise en de zee, hetgeen in de bedoeling van het Fransche opperbevel zou hebben gelegen. Schr. wijst er op, dat daarentegen door het Fransche opperbevel steeds een aanval op den Duitschen rechtvleugel werd voorgestaan en dat de lijn Oise—zee door den drang der omstandigheden is ontstaan. Koning ALBERT is voor den aandrang der geallieerden niet geweken en heeft zijn uitgeput leger achter den Yser geleid, waar hij meende dat het op zijn verhaal kon komen.

MADELIN verhaalt, om de persoonlijke werkzaamheid van Maarschalk FOCH in het licht te stellen, hoe deze den gouverneur van Duinkerken den last gaf te inundeeren. Kolonel MERZBACH wijst er op, dat door deze inundaties de eenige verbindingen van het Belgische leger gevaar zouden loopen en het Belg. hoofdkwartier dan ook gedaan kreeg, dat de maatregel niet werd uitgevoerd.

Ten slotte, en zeer terecht, kant Schr. zich tegen de voorstelling van MADELIN als zou de Yserslag slechts een overwinning zijn voor de mariniers van Admiraal RONARCH en de roodbroeken van Generaal ROSSETTI.

Waar de Yser voor de Belgen eenzelfde beteekenis heeft als de Marne voor de Franschen, kunnen wij de verontwaardiging van Kolonel MERZBACH begrijpen en brengen wij, met hem, hulde aan de Belgen voor de schitterende Yservervediging. R.

Ter aankondiging ontvangen.

Du haut de la tour de Babel. Commentaire sur la préparation a la guerre et la situation stratégique de la Belgique en 1914. Lieutenant-Général de Selliers de Moranville. Chef d'Etat-Major de l'armée Belge en 1914. *Paris* 1925. BERGER—LEVRAULT.

De ontwapenings- en weerloosheidspropaganda van Prof. Dr. D. VAN EMBDEN, door Generaal b.d. C. J. SNLJDEERS, Oud-Opperbevelhebber van Land- en Zeemacht.

Rede, voorbereid voor het openbaar debat van 30 September 1924, alsmede de door hem niet-uitgesproken repliek. Uitgegeven door de Koninklijke Nederlandsche Vereeniging „Ons Leger”, *Den Haag*, 1924. N.V. Boekh. v/h W. P. VAN STOCKUM EN ZOON. (Prijs f 0.75).

MANUEL pratique de tir et d'appréciation des distances a l'usage des Instructeurs et Elèves des Sociétés d'Education physique et de Preparation au Service militaire. ALBERT VILLEDIEU, capitaine d'artillerie. *Nancy—Paris—Strasbourg*, 1924. BERGER—LEVRAULT.

Marschgliederung und Fliiegerwirkung auf grund der Kriegserfahrungen von WALDEMAR PFEIFER. 2 vollständig umgearbeitete Auflage. *Berlin*, 1925. R. EISENSCHMIDT.

La bataille de l'IJser. Examen critique d'une étude de M. L. MADELIN, par le Colonel B. E. M. CHARLES MERZBACH, *Bruxelles*, RENÉ VAN SULPER.

Gegevens vreemde legers. (Januari 1925).

BELGIE XXIII.

1. **Vermindering Ruhrcontingent.** Bij de aflossing der Belgische troepen in het Ruhrgebied, eind November 1924, werd de sterkte verminderd tot 2000 man.

Het nieuwe detachement werd geleverd door de 3e Divisie (Luik) en was samengesteld uit: een staf, een regiment infanterie gevormd door een bataljon van elk der regimenten 10, 12 en 15 R. I., een afdeeling à 2 batterijen van 3 R.V.A., een compagnie van het 2e Reg. genietroepen, een afdeeling van 8 pantserauto's, een detachement verbindings-troepen en een detachement gendarmerie.

Eind Maart 1925 zal wederom aflossing plaats hebben, ditmaal door een detachement gevormd door troepen der 1e Divisie (Gent).

2. **Lichtingssterkte.** Evenmin als met de lichting 1923, kan met de lichting 1924 door het groot aantal verleende vrijstellingen het wettelijk getal ingelijfden van 49500 (44000 voor gewapende diensten en 5500 voor hulpdiensten) bereikt worden.

Het aantal ingelijfden der lichting 1924 bedraagt 46027 man (lichting 1923: 44978 man).

3. **Overgang van oude lichtingen naar het territoriale leger.** Volgens de dienstplichtwet van 15 Augustus 1923 behooren de dienstplichtigen 15 jaren tot het actieve leger en de reserve daarvan, vervolgens 10 jaar tot het territoriale leger.

Ter uitvoering van deze wetsbepaling zijn in den loop van 1924 de lichtingen 1905, 1906, 1907 en 1908 naar het territoriale leger overgebracht; hunne administratie wordt na den overgang gevoerd door de recruteeringsbureaux.

Op 15 December 1924 is ook de lichting 1909 naar het territoriale leger overgegaan.

4. **Inlijving in twee ploegen, proefstelsels voor de recrutenop-leiding.** De lichting 1924, wier inlijving plaats heeft tusschen 15 October 1924 en 31 Juli 1925, zal niet aan dienstverlenging (2 maanden) terwille van de Ruhrbezetting worden onderworpen. Voor deze lichting zullen dus gelden de wettelijke eerste oefeningstijden van **13 maanden** voor de cavalerie, bereden artillerie en rijdende treinen en **12 maanden** voor de overige wapens.

Evenwel moest het inlijvingsstelsel gewijzigd worden.

De lichting 1923 kwam, voor wat betreft de legerkorpsen in België gelegerd, in *één ploeg* onder de wapenen, terwijl *de data van opkomst bij de legerkorpsen* 4 maanden verschilden (IV LK 1 Dec. 1923, II LK 1 Maart 1924, I LK 1 Juli 1924); voor de reeruten behoorende tot het

III LK in het bezette gebied in Duitschland werd het tweeploegenstelsel toegepast.

Voor de lichting 1924 zal het *tweeploegen-stelsel* in beginsel toegepast worden op het geheele leger; de 2e ploeg komt in ieder legerkorps 4 maanden¹⁾ na de 1e ploeg onder de wapenen, zoodat gedurende 4 maanden van het jaar beschikt kan worden over een volledige lichting waarvan de manschappen minstens 4 maanden eerste oefening achter den rug hebben.

Bij de inlijving worden de manschappen van iedere ploeg gelijkelijk over al de onderdeelen van de korpsen verdeeld.

Wat de *recrutenopleiding der infanterie* betreft worden bij ieder legerkorps 2 stelsels in beproefing genomen (bij ieder der 2 divisies van het L.K. een verschillend stelsel):

I. Er wordt gevormd een instructiebataljon per regiment waarbij alle recruten van één ploeg worden in onderhoud genomen en daarbij opgeleid.

Iedere compagnie van het bataljon bestaat uit 3 pelotons, terwijl in ieder dezer pelotons de recruten van de oorlogscompagnie vereenigd zijn (bijv. bij het 1e, 2e en 3e peloton van de 1e compagnie resp. de recruten afkomstig van 1/I, 1/II en 1/III).

Daar iedere ploeg een bataljon vormt, hebben gedurende een deel van het jaar 2 bataljons manschappen onder de wapenen.

Het kader van het instructie-bataljon kan versterkt worden met het kader van het bataljon, dat geen manschappen onder de wapenen heeft.

Ook bij de mitrailleurcompagnie wordt in denzelfden geest gehandeld; de recruten van een ploeg worden ingelijfd bij de 3 oorlogscompagnieën, terwijl de opleiding van iedere ploeg plaats vindt bij één mitrailleurcompagnie, bestaande uit 3 pelotons (bij 1e, 2e en 3e peloton worden de manschappen opgeleid van resp. 4/I, 4/II en 4/III).

II. Er wordt gevormd eene instructie-compagnie per bataljon.

In ieder bataljon worden de recruten van 3 compagnieën, voor de opleiding in één compagnie vereenigd.

Daar iedere ploeg 1 instructie-compagnie vormt, hebben gedurende een deel van het jaar in ieder bataljon 2 compagnieën manschappen onder de wapenen.

Het kader van de compagnie in het bataljon, die geen manschappen onder de wapenen heeft, kan dat der beide andere compagnieën versterken.

Volgens dit stelsel moet door de mitrailleurcompagnie een dubbele opleiding gegeven worden, daar bij deze compagnie de beide ploegen onder de wapenen komen.

Bij het III LK waarvan de meeste bataljons in het bezette gebied in Duitschland verspreid liggen, wordt alleen stelsel II toegepast.

¹⁾ Het interval tusschen beide ploegen is 6 maanden voor de eenheden wier elementaire opleiding langer duurt dan 4 maanden.

ZWITSERLAND XIII.

1. **Reorganisatie.** In de gegevens vreemde legers van Juli en Augustus 1924 werd een overzicht gegeven van de voorgestelde wijzigingen in de militaire reorganisatie van Zwitserland.

Op 3 October 1924 werden door den Nationalen Raad de reorganisatie-voorstellen goedgekeurd, nadat van socialistische zijde nog getracht was de behandeling te doen uitstellen tot een tijdstip, dat de ontwapeningsconferentie van den Volkenbond zich nader over het ontwapeningsvraagstuk zou hebben uitgesproken. De door de socialisten met dat doel ingediende motie werd echter met 118 tegen 55 stemmen en 3 onthoudingen verworpen.

2. **Officieren instructeurs.** Een besluit van den Bondsraad van 19 September 1924 regelt nader de positie, opleiding enz. van de officieren instructeurs (O. I.); het besluit vermeldt o.a. het volgende:

Om voor eene benoeming tot O.I. in aanmerking te kunnen komen, moet de belanghebbende officier van het leger zijn, (dus wat wij zouden noemen verlofs-officier), van onbesproken gedrag zijn en een bewijs hebben overgelegd van militaire bekwaamheid.

In den regel worden slechts kandidaten gevraagd, die hunne beroepsopleiding (burgeropleiding) hebben voltooid, althans minstens het gymnasiaal onderwijs hebben doorlopen.

Bovenbedoeld bewijs van militaire bekwaamheid wordt verkregen na den dienst als aspirant instructeur. Bij uitzondering en met machtiging van het militair departement kunnen officieren (verlofs-) die hunne beroepsstudiën voleindigd hebben en zeer goed beoordeeld zijn gedurende hun militairen dienst, vrijgesteld worden van den dienst als aspirant-instructeur.

Zij die eene benoeming tot O.I. wenschen, laten zich inschrijven bij den chef van hun wapen onder overlegging van een korte levensbeschrijving, een bewijs van goed gedrag en bewijzen van het gevolgd schoolonderwijs alsmede van de beroepsopleiding.

De chef van het wapen wint daarna inlichtingen in betreffende karakter, gedrag, burgerlijke positie en militaire geoefendheid van den candidaat. Daarna beslist de wapenchef of de candidaat voorloopig als *adspirant-instructeur* (A.I.) zal worden aangenomen.

De A.I. moet in den regel een *proeftijd van drie jaren* doorlopen; voor de A.I. die hunne beroepsopleiding voltooid hebben en daarbij bijzonder goed beoordeeld zijn, kan deze proeftijd tot *minimum één jaar* worden teruggebracht.

Gedurende den proeftijd ontvangt de A.I. een volledige praktische en theoretische opleiding voor het beroep van O.I.

De *practische opleiding* wordt door den wapenchef geregeld; in de eerste plaats wordt de A.I. ter dege op de hoogte van zijn eigen wapen gebracht.

De infanterie-officieren moeten behalve voor hun eigen wapen o:ge-

leid worden in den dienst der cavalerie en der artillerie; de officieren der speciale wapens worden mede in den dienst der infanterie opgeleid. Alle A.I. moeten elk jaar onder de wapenen komen voor het volgen van eene opleiding aan de aspirantenscholen, terwijl de A.I. voor de wapens ook een cursus aan de centrale scholen moeten volgen. Verder worden rij- en treincursussen gevolgd bij de paarden-regie. De A.I. der cavalerie worden opgeleid aan de remontecursussen der cavalerie.

Voor zooveel mogelijk wordt elke A.I. gedurende zijn proeftijd toegevoegd aan een O.I., van wien hij de noodige voorlichting en opleiding kan ontvangen.

De A.I. ontvangen hun bijzondere *theoretische opleiding* aan de „*école militaire*”, een sectie voor militaire wetenschappen aan de polytechnische school te Zürich.

Deze theoretische opleiding bestaat uit 2 winter-semesteren, die na eenige jaren voor oude kapiteins en jonge majoors gevolgd kunnen worden door een derde semester.

De wapenchef bepaalt het tijdstip waarop de A.I. naar de militaire school wordt gezonden. Deze uitzending kan uitgesteld worden tot de benoeming tot O.I. Niettemin moeten alle O.I. gedurende of kort na hun proeftijd als A.I. de militaire school gevolgd hebben, met uitzondering van:

a. hoofdofficieren die op grond van hun bijzondere bekwaamheden tot O.I. zijn benoemd;

b. A.I. en O.I. die reeds vóór hunne inschrijving tot A.I. met succes de militaire school gevolgd hadden;

c. de A.I. der geneeskundige- en verplegingstroepen.

De A.I. van den geneeskundigen dienst die het staatsexamen voor arts, apotheker of tandheelkundige hebben afgelegd behoeven de militaire school niet te volgen.

De A.I. der verplegingstroepen volgen een opleiding aan het centraal oorlogscommissariaat in plaats van die aan de militaire school.

Uiterlijk drie jaren na de toelating tot A.I. moet de wapenchef den betrokkene bekend maken of hij bij het militair departement voor een benoeming tot O.I. zal voorgedragen worden, dan wel dat hem ontslag als A.I. verleend zal worden.

Ook tusschentijds kunnen A.I. ontslagen worden wanneer zij in eenigerlei zin niet voor hun taak berekend blijken te zijn.